

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Potenciál občanské pomoci lidem bez
domova**

Barbora Ordošová

Katedra: Pastorační a sociální práce
Vedoucí práce: PhDr. Pavel Pěnkava, Ph.D.
Studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Praha 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Potenciál občanské pomoci lidem bez domova napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 10. 7. 2020

Barbora Ordošová

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o občanských iniciativách a dobrovolnických skupinách lidí, kteří se nějakým způsobem věnují činnosti v oblasti pomoci osobám bez přístřeší. Cílem práce je vyzdvihnout solidaritu, altruismus a dobře myšlenou pomoc osobám bez přístřeší a lidem v nouzi, ze strany běžných občanů. Občanské iniciativy a dobrovolné skupiny jsou zde pojímány, jako doplňující složka v oblasti pomoci lidem bez domova, která zahrnuje pomoc ze strany státu a neziskového sektoru.

Teoretická část se zabývá definicí pojmu osoba bez přístřeší. Dále řeší téma vývoje pomoci lidem bez domova v historickém kontextu a v neposlední řadě předkládá shrnutí aktuálního systému řešení problematiky bezdomovectví v České republice, jak ze strany státu, tedy výkonu státní správy, tak prostřednictvím působení nestátních neziskových organizací. Závěr teoretické části, se zabývá samotnými občanskými iniciativami a jejich teoretickému vymezení. V praktické části zkoumám význam a postavení dobrovolnického sektoru, v rámci působení veřejné správy a nestátních neziskových organizací. Mým cílem, je akcentovat významnou roli dobrovolnických skupin. Bakalářská práce mimo jiné upozorňuje na rizika, která jsou s dobrovolnictvím v této oblasti spojená. Ambicí výstupů je i možné využití, jako zdroj inspirace, pro již fungující nebo nově vznikající dobrovolnické skupiny.

Klíčová slova

Osoby bez přístřeší, dobrovolnictví, nestátní neziskové organizace, dobrovolnické iniciativy, voluntérství.

Summary

This bachelor thesis discusses citizens' initiatives and voluntary groups, dedicated to helping homeless people. The aim of the work is to highlight solidarity, altruism and well-meant help for homeless people and people in need by ordinary citizens. Civil initiatives and voluntary groups are described as a complementary component of the area of aid to homeless people. This area includes assistance from the state and the non-profit sector. The theoretical part focuses on the definition of the term homeless person. It also addresses the development of aid to homeless

people in a historical context and presents a summary of the current system of homelessness in the Czech Republic, by the state and non-profit organizations. The last chapter of the theoretical part describes the civil initiatives themselves and their theoretical classification. The practical part describes the role of the voluntary sector in the context of these three pillars of help and thus draw attention to the importance of the establishment and activity of volunteer groups. The specific goal of the work is to demonstrate the risks associated with volunteering. It can thus serve as an inspiration for established or forming volunteer groups.

Keywords

Homeless people, volunteering, non-profit organizations, volunteer initiatives.

Poděkování

Uctivé poděkování chci věnovat všem dobrovolníkům a respondentům, kteří mi poskytli svůj čas, vstřícnost a cenné informace. Poděkování patří také mému vedoucímu práce panu doktorovi Pavlovi Pěnkavovi, za cenné rady a vstřícný přístup při vedení mé práce.

Obsah

ÚVOD	11
1 DEFINICE A FORMY BEZDOMOVECTVÍ	13
1. 1 Definice bezdomovectví	13
1. 2 Formy bezdomovectví	14
2. SYSTÉM ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY BEZDOMOVECTVÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ A HISTORICKÝ KONTEXT	16
2. 1 Historie pomoci lidem bez domova na našem území	16
2. 2 Role Ministerstva práce a sociálních věcí.....	18
2. 3 Působení obecních samospráv	19
2. 4 Úloha nestátních neziskových organizací v systému.....	19
2. 4. 1 <i>Typy neziskových organizací a příklady organizací pracujících s lidmi bez domova</i>	20
3. OBČANSKÉ INICIATIVY V PRAZI	22
3. 1 Dobrovolnictví, jako součást systému	23
3. 1. 1 <i>Neangažovaná veřejnost</i>	24
3. 2 Aktuální pražské občanské iniciativy.....	25
3. 2. 1 <i>Food not bombs</i>	25
3. 2. 2 <i>Právníkový akademický spolek Juristi</i>	26
3. 3. 3 <i>Komunita Sant'Egidio</i>	26
3. 3. 4 <i>MEDICINAULICI</i>	26
3. 5. 5 <i>Coffeeshare/ Zavešené kafe/ Místní místním z. s.</i>	27
3. 6. 6 <i>Veřejné sdílené lednice/ veřejné šatní skříň</i>	28
3. 6. 7 <i>Thustá čára</i>	28
3. 6. 8 <i>Pikniky a pečení pro lidi bez domova</i>	28
3. 6. 9 <i>Help4homeless</i>	29
3. 6. 10 <i>Bezdomovci, lidé jako my</i>	29
3. 6. 11 <i>Muzikanti bez domova</i>	29
4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA VÝZKUMU	30
4. 1 Výzkumný problém a výzkumné otázky	30
4. 2 Výzkumné předpoklady	31
4. 3 Cíle výzkumu	31
4. 4 Metodika výzkumu	32
4. 5 Výzkumný vzorek	32
4. 6 Analýza a interpretace dat	33
5. VÝSLEDKY	34
5. 1 Kategorie činnost dobrovolnických skupin	34
5. 2 Kategorie motivace	36
5. 3 Kategorie vztah k institucím.....	40

5. 3. 1 <i>Financování a kritika NNO</i>	41
5. 4 Kategorie dopady dobrovolnictví na společnost, cílovou skupinu a dobrovolníky.....	44
5. 4. 1 <i>Pro společnost</i>	44
5. 4. 2 <i>Pro osoby bez domova</i>	46
5. 4. 3 <i>Pro dobrovolníky</i>	48
5. 5 Kategorie rizika	49
5. 6 Kategorie obecné přínosy dobrovolnictví.....	53
5. 7 Odpovědi na výzkumné otázky	54
6. DISKUSE	57
6. 1 Reflexe výsledků výzkumu.....	57
6. 2 Přínos výsledků	59
6. 3 Metodická reflexe výzkumu.....	59
7. ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
PŘÍLOHY	68

Úvod

Na fenomén bezdomovectví a jeho různé formy se lidstvo snaží reagovat už od Biblických dob. V páté knize Mojžíšově 15,11, na příklad uvedeno: „*Nebudete bez chudých v zemi vaší, protože přikazuji tobě, abys ochotně otvíral ruku svou bratru svému, chudému svému, nuznému svému v zemi své.*“

Ačkoliv celosvětová společnost hledala od doby napsání těchto slov mnoha reakcemi na bezdomovectví a mnoha způsoby jeho řešení, nikdy se jeho stav nepovedlo žádoucí způsobem vyřešit, tzn. zamezit jeho existenci. I snahy, které na první pohled bezdomovectví vyřešily, nebyly účinné.¹ Lze konstatovat, že je bezdomovectví nedílnou součástí každé společnosti, respektive součástí společenského systému.

Dnešní evropská společnost a její vliv na v Českou republiku, která bude tvořit předmět pro mé zkoumání bezdomovectví v této práci, se hlásí k principům *solidarity a rovnosti*. Dle publikace Evropa, žít ještě víc společně (2020), žijeme ve vyspělé společnosti, jejíž krédem je mimo jiné i snaha o zachovávání důležitých eticky morálních hodnot, jako je **solidarita, tolerance, svoboda, rovnost a respekt**.

Systém pomoci lidem bez domova v České republice garantuje a spoluvytváří primárně státní správa (ústřední orgány, a organizace zajišťující přímý a přenesený výkon státní správy, tedy spolupráci s nevládními nestátními organizacemi (dále NNO), které především realizují uspokojování různých oblastí potřeb osob v obtížných životních situacích. V posledních letech, vzniká nový fenomén v podobě občanských iniciativ založených na volontérství, který přispívá k řešení bezdomovectví a pomáhá samotným jeho nositelům. Můžeme zaznamenat snahy jedinců, dobrovolníků, občanů a skupin, které se snaží pomáhat osobám bez přístřeší, bez pomoci státu nebo organizací. Nejen v Praze, existují lidé a skupiny, kteří se rozhodli těmto lidem pomoci, například sbírkou oblečení, vařením jídla či prostým navázáním lidského kontaktu.

Dle Standardů psychosociální krizové pomoci a spolupráce zaměřené na průběh a výsledek (2010), provází společnost pomoc lidem v nouzi, již od nepaměti. Pro člověka je navíc solidarita s druhými

---

¹ Za zmínku stojí třeba přístup minulého komunistického režimu, který lidem bez domova poskytoval azyl v podnikových ubytovnách, které po převratu vypustily na ulici mnoho lidí.

a pomoc v nouzi přirozenou reakcí, kterou pomáhá nejen druhému ale také sobě.

Z těchto údajů vyplývá, že forma občanské pomoci má svoji nezastupitelnou úlohu v systému pomoci státu a organizací, bez kterých by však pomoc nebyla úplná.

V mé bakalářské práci se zaměřuji na třetí, dobrovolnické odvětví pomoci – *platformu občanské pomoci*. Chtěla bych zmapovat, jakými způsoby jsme se na našem území snažili lidem bez domova pomoci dříve a kam až jsme dospěli dnes. Přes historii pomoci u nás se dostanu ke koncepcím řešení bezdomovectví v České republice a na území hlavního města Prahy. Od obecného se dopracuji k rešerši různých občanských aktivit a iniciativ, které se pokusím zorganizovat, dle typů pomoci, kterou si iniciativy zvolily. V praktické části zprostředkovávám rozhovory s hlavními nebo řadovými iniciátory občanských iniciativ a zachycuji jejich motivace k dobrovolným činnostem a postoje a názory ohledně jejich role v systému pomoci osobám bez přístřeší.

Cílem mé práce je vyzdvihnout solidaritu a altruismus, dobře myšlenou pomoc osobám bez přístřeší a lidem v nouzi ze strany běžných občanů. Toho chci docílit skrze popsání role dobrovolnických skupin v kontextu systému řešení problematiky bezdomovectví v ČR a objasnění postojů a motivů samotných dobrovolníků.

1 Definice a formy bezdomovectví

Tato kapitola je zde, jako základní úvod do problematiky osob bez přístřeší, který je dobré znát, pro pozdější prohlubování znalostí, v oblasti dobrovolnictví. V této části se pokusím srovnat definice a pojetí bezdomovectví různých autorů, organizací, kteří se bezdomovectvím nějakým způsobem zabývají. Definic existuje velké množství, některé se bezdomovectvím zabývají z pohledu nepřítomnosti domova, jiné zahrnují do svého pojetí člověka v celém svém kontextu.

1. 1 Definice bezdomovectví

Průdková, Novotný (2008) uvádí, že termín bezdomovec je dle zákona o cizincích, označení pro člověka bez státního občanství nebo domovského práva. Český právní řád pojmenovává člověka bez domova, jako „osobu bez přístřeší“. Vymezení nacházíme pouze v zákoně o pomoci v hmotné nouzi (§ 2 odst. 6 zákona č. 111/2006 Sb.), který definuje „osobu bez přístřeší“, jako osobu, jenž nemá „uspokojivě naplněny životně důležité potřeby“. Pomoc osobám bez přístřeší je definována zákonem o sociálních službách (108/ 2006 Sb.). Dle sčítání osob bez přístřeší z roku 2019, které provedl Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., je odhad celkového počtu osob bez střechy je na území ČR 23 830.

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020 (MPSV, 2013), vytvořila pro svou práci respektující definici bezdomovectví ETHOS.

„Bezdomovectví je komplexní, dynamický a diferencovaný proces, v jehož rámci různí jednotlivci i skupiny procházejí různými vstupními a výstupními body.“

V koncepci se také definice bezdomovectví rozvádí tímto ohraničením:

„Bezdomovectví je synonymem pro extrémní sociální vyloučení, jemuž je chudoba jak příčinou, tak důsledkem. Faktory sociálního vyloučení mají povahu jak individuální, tak strukturální, přičemž tyto faktory často není možné striktně rozlišit. Současné poznatky upozorňují na to, že propad do bezdomovectví téměř nikdy nemá jednu příčinu, důvody pro vznik bezdomovectví jsou velmi individuální, v čase proměnlivé a na začátku lecky jen obtížně identifikovatelné.“

Jak píše Schwartzová (2010), ve své kapitole Sociální práce s bezdomovci, už samotný pojem bezdomovec, je zatížen hluboce zakořeněnými stereotypy a může mít lehce pejorativní význam.

Ve své kapitole Schwartzová také uvádí toto shrnutí:

„Bezdomovectví označuje situaci bezprostřední nouze, v níž se ocitá člověk bez trvalého domova.“

Záměrně zde používá pojem *domov*, jenž v sobě skrývá hlubší význam než pouhé přístřeší. Proto je také možné se v současné praxi setkat i s termínem „člověk bez domova“ nebo „osoba bez domova“.²

Dle Tomeše (2011) je osoba bez přístřeší osobou bez stálého bydlení či možnosti dlouhodobě využívat určité přístřeší. Definice, která se na bezdomovectví dívá širěji, tedy nejen jako na způsob absence střechy nad hlavou (přístřeší), popisují Průdková, Novotný (2008) v publikaci *Bezdomovectví*.

„Bezdomovec je člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo, který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech anebo nejistých bytových podmínkách.“

Bezdomovec, jak také upozorňují Průdková, Novotný (2008), je však hlavně *člověk bez domova*. Člověk, který nemá kam se každý den večer vracet, člověk, který nemá jistotu a postrádá pocit elementárního bezpečí, které poskytuje bydlícím lidem jejich domov.

1. 2 Formy bezdomovectví

Způsoby, jakými lze život lidí na ulici charakterizovat je mnoho. FEANTSA vytvořila typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení, nazvanou ETHOS. ETHOS se pokouší najít vlastní definici, z přezkumu již stávajících definic. Svou typologií se pokouší pokrýt všechny životní situace, které představují formy bezdomovectví v celé Evropě.

Typologie rozděluje pojetí domova na tři oblasti, jejichž absence může vést k bezdomovectví:

- Fyzická oblast – mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina výlučně užívat.
- Sociální oblast – mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů.
- Právní oblast – mít právní důvod k užívání.

---

² Zákonem stanovený termín je „osoba bez přístřeší“, v této práci se může objevit i pojmenování „člověk bez domova“ nebo „lidé bez domova“. Slovo přístřeší (i na základě teoretického zkoumání tohoto pojmu, uvedeného v této kapitole), totiž plně nevystihuje člověka, který nepostrádá pouze střechu nad hlavou, ale hlavně *domov*.

Následně vyloučení z bydlení, při absenci těchto oblastí, ETHOS (2005) definuje takto:

- *Bez střechy* (rooflessness) – osoby žijící bez přístřešku, spící „na divoko“
- *Bez bytu* (houselessness) – osoby, které mají místo na spaní, ale jen dočasně v institucích či přístřešcích
- *Nejisté bydlení* (living in insecure housing) – osoby ohrožené vyloučením z důvodu nejistého nájemného, vystěhování, domácího násilí)
- *Nevyhovující bydlení* (living in inadequate housing) – osoby v karavanech na nelegálních kempech, v nevhodném či extrémně přeplněném prostoru

Tato typologie v sobě zahrnuje dělení dle Hradecký, Hradecká (1996), kteří rozdělují způsoby bezdomovectví. Na rozdíl od typologie ETHOS, která se na dívá na bezdomovectví skrze vztah člověka k jeho bydlení, Hradecký, Hradecká se snaží definovat hlavně člověka, na kterého jeho bytové okolnosti mají určitý vliv.

- *Skupina zjevného bezdomovectví*
To jsou lidé, kteří žijí viditelně mimo jakýkoliv domov. Je na nich na první pohled viditelné, že nemají střechu nad hlavou.
- *Skupina skrytého bezdomovectví*
Latentní bezdomovectví je složitá forma bezdomovectví, kdy na první pohled není poznat, že se člověk ocitnul v takto tíživé situaci. Takto žijící člověk častokrát přebývá u svých přátel nebo využívá dočasněho bydlení, které poskytují sociální služby. Příležitostné bydlení u přátel však bývá velmi nejisté, jelikož je založeno pouze na ústní dohodě. Tento způsob úniku před zjevným bezdomovectvím využívají nejčastěji ženy a dívky.
- *Skupina potenciálního bezdomovectví*
Na hraně bezdomovectví se pohybují lidé, kteří mají nejisté bydlení, hrozí jim výpověď nebo jsou například po rozvodovém řízení.

Jak upozorňuje Schwartzová (2010), definice a vymezení v sobě nezahrnují skupinu bezdomovců z přesvědčení, tedy lidí, kteří si bezdomovectví zvolili, jako životní styl a jsou spokojení. Tyto osoby však tvoří početně naprosto zanedbatelnou menšinu a zřídka se stávají klienty sociálních služeb.

Dle Tomeše (2011) se dá za další zvláštní formu bezdomovectví také považovat *squatting*. Squateři obsazují neobydlené a nevyužívané domy, což zatím v našem právu nemá žádnou oporu. Častokrát se může jednat o způsob protestu, například proti cenám bydlení.

2. Systém řešení problematiky bezdomovectví v České republice a historický kontext

Tato kapitola se zaměřuje na pomoc lidem bez domova, kterou v jisté míře zajišťuje stát nebo na pomoc, kterou stát podporuje. Je zde, jako úvod do systematické státní pomoci, která dává prostor a zázemí pro vznik dobrovolnických organizací. Popíšu zde pomoc ze strany státu, popíšu počiny Ministerstva práce a sociálních věcí, a dostanu se k pomoci ze strany obcí. Navážu poté kapitolami o neziskovém sektoru a formách neziskových organizací. Uvádím zde také historický kontext způsobu pomoci lidem bez domova u nás.

Jako úvodní citát, který podporuje solidaritu s lidmi na okraji společnosti, uvádím pohled na nezbytnost státní či jiné pomoci.

Život člověka v dnešní náročné, rychle se měnící a nepřehledné době není snadný. Neustálé procesy technických, ekonomických a sociálních změn vyvolávají strach, nejistotu a úzkost. Úkolem dnešního člověka je umět se snadno přizpůsobovat změnám a orientovat se ve společnosti. Adaptace na měnící se prostředí není u každého stejná. Společenský názor, že je každý zodpovědný sám za sebe a za svou životní úroveň není úplně opodstatněný. „*Starost o společensky závislé, dezintegrované a maladaptované občany je součástí péče státu a nás všech*“ (Hradecký, Hradecká, s. 32).

2. 1 Historie pomoci lidem bez domova na našem území

Průmyslová revoluce zapříčinila rozrůstání měst, které souviselo s migrací chudšího obyvatelstva, a tedy i s nárůstem zjevného bezdomovectví. Dle Pěnkavy a Kocmánkové (2007) se obraz bezdomovectví v dnešní podobě, začalo objevovat až v důsledku průmyslové revoluce koncem 19. století. Z církevních institucí byla postupně péče o chudé přesměrovávána na obce. Dle Štěchové (2008) byla druhé polovině 19. století péče o chudé také zajištěna tzv. domovským právem, kdy pomoc probíhala právě na úrovni obcí. Pomoc nemajetným a lidem v nouzi byla poskytována z chudinských fondů.

Rákosník, Tomeš (2012) uvádí, že se v této době vytvořily dvě základní linie péče o chudé. První linie byla veřejnoprávní (chudinská) péče, od 20. let 20. století označována, jako *sociální péče*. Druhou linií byly stále charitativní nebo svépomocné organizace. Toto rozlišení je však pouze rámcové, ve skutečnosti vznikalo spoustu dobrovolných a filantropických skupin, které fungovaly „polooficiálně“ a nacházely se na pomezí obou těchto linií. Stát na tyto instituce delegoval část svých pravomocí a podporoval je finančně.

Dle Bruntálové (2001) se za první republiky se také objevil titul registrovaných žebráků, kteří měli nárok na pomoc, jeho získání bylo ale náročné, což mělo za důsledek, že úsilí o jeho získání často lidé vzdali. Chudoba na počátku velké hospodářské krize ve třicátých letech způsobila nárůst počtu lidí bez domova. Dle údajů českého statistického úřadu, v té době řešil situaci lidí bez domova hlavně stát, který zřizoval v Praze šest chudobinců, několik chorobinců, ohříváren a nocleháren.

Jak uvádí Štěchová (2004) po roce 48 bylo nemyslitelné, aby kdokoliv přežíval na ulici. Každý musel, byť jen formálně někam patřit a někde pracovat. Ten, kdo neměl zaměstnání byl trestně stíhán za příživnictví nebo byl umístěn do psychiatrické léčebny nebo podobného zařízení. Lidé, kteří by dnes skončili na ulici, žili ve firemních ubytovnách, vykonávali podřadnou práci a žili na okraji společnosti. Po roce 89, když velké podniky krachovaly a zbavovaly se ubytoven, problém bezdomovectví začal vyplouvat na povrch, ačkoliv bezdomovectví ve své latentní formě existovalo i před tím.

Po roce 1989 začaly vznikat nebo se znovuobnovovat organizace (například Armáda spásy), které pomáhaly chudým a lidem bez domova. Kromě těchto organizací začaly vznikat i dobrovolná uskupení občanů, která se snažila doplnit pomoc státu. Zákon, který upravoval vznik těchto občanských sdružení byl vydán již v roce 1990 (zákon č. 83/1990 Sb.). Občanská pomoc se snažila doplňovat pomoc státu a neziskového sektoru u konkrétní druhy pomoci. Štrompf (2014) například ve svém novinovém článku v Pražském deníku, upozorňuje na projekt Autobus, který v pražské ulici U Bulhara, od roku 2013 do roku 2015 poskytoval lidem bez domova azyl, občerstvení, pracovní poradenství nebo možnost kulturního vyžití. Kašparová (2017) uvádí v témže deníku další příklad dobrovolnictví. Jednalo se o projekt studentky z Prahy 9, která se rozhodla v zimě v roce 2017 vyzvat spoluobčany, aby na určitá veřejná místa donesli teplé, zimní oblečení pro lidi bez domova. Lidé si je pak mohli brát třeba ze stromů, kde bylo oblečení zanecháno pro svého nového příjemce.

Takovýchto iniciativ a krátkých či dlouhodobých projektů vzniklo a vzniká od roku 1989 mnoho.

Nyní se zaměřím na aktuální systém řešení bezdomovecké problematiky u nás. Začnu popsáním způsobů státní pomoci, dále delegované na obce a na neziskové organizace.

V České republice neexistuje konkrétní odbor, část ministerstva nebo orgán, který by se bezdomovectví věnoval samostatně. Vzhledem k tomu, že bezdomovectví v sobě může zahrnovat hned několik sociálních událostí najednou (chudoba, nezaměstnanost, zdravotní problémy apod.), je dle údajů, které MPSV poskytuje na svých webových stránkách (2019), řešení bezdomovectví zahrnuto do několika působností Ministerstva práce a sociálních věcí.

2. 2 Role Ministerstva práce a sociálních věcí

Hlavním zaměřením Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) je především *sociální politika* státu (problematika zdravotně postižených, sociální služby, sociální dávky, rodinná politika apod.), *sociální pojištění* (důchody, nemocenské, apod.), *oblast zaměstnanosti* (trh práce, podpora zaměstnanosti, zahraniční zaměstnanost apod.), *pracovní právní legislativa*, *bezpečnost a ochrana zdraví při práci*, *rovné příležitosti pro ženy a muže* (genderová problematika), *evropská integrace* a *oblast čerpání finanční pomoci z fondů Evropské unie (EU)*.

V posledním desetiletí, se dle dostupných informací na webových stránkách MPSV, ministerstvo zabývá problematikou bezdomovectví komplexněji než dřív a snaží se přispívat ke změně celospolečenskému pohledu na osoby bez domova. Důležitým počiny MPSV, ve vztahu ke zlepšení situace osob bez přístřeší v České republice, je dle Prudkého (2020) například *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020*. Ta se snaží prosadit širší pohled na problematiku bezdomovectví a přichází s novým komplexním modelem práce s bezdomovci, který představuje hlavní východisko pro práci. Hlavním cílem koncepce však je pomoci těmto lidem *k nalezení a udržení bydlení*. Za další počín ministerstva směrem k řešení problému bezdomovectví, se dá považovat národní rámcový dokument pro oblast sociálního začleňování a boj s chudobou pod názvem „Strategie sociálního začleňování 2014–2020“ (MPSV, 2014). Za zmínku stojí také koncepce sociálního bydlení 2015–2025, kterou schválila vláda České republiky. Tato koncepce je rámcovým dokumentem, který nastavuje směr budování systému sociálního bydlení pro osoby v bytové nouzi. Na plnění cílů se však negativně projevilo zastavení legislativního procesu přijetí návrhu zákona o sociálním bydlení.

Jako funkční se naopak projevil projekt **podpora sociálního bydlení**, který výrazně posílil informovanost a předávání zkušeností mezi všemi aktéry sociálního bydlení (sociální pracovníci, neziskové organizace, peer pracovníci až po mezirezortní úroveň). V rámci tohoto projektu bylo otevřeno Kontaktní centrum sociálního bydlení.

2. 3 Působení obecních samospráv

Ve větších obcích fungují **centra sociálních služeb a prevence** (např. v Praze pod tímto centrem funguje noclehárna loď Hermes, azylové domy, sociálně právní poradenství apod.). Mimo jiné se centra věnují velkou částí nebo alespoň okrajově problematice bezdomovectví. Tato centra sdružují nebo zaštiťují různé neziskové organizace, které lidem bez domova zajišťují pomoc.

Na úrovni jednotlivých městských části funguje poskytování pomoci a podpory prostřednictvím *sociálních kurátorů*. Dle Horáka (2009), mohou být obce také poskytovateli těchto služeb:

1. poradenství a pomoc,
3. nízkoprahové denní centrum (komunitní centra),
4. noclehárny,
5. azylové domy,
6. chráněné byty,
7. „domy na půli cesty“

Rozsah jejich služeb se liší dle potřeb obce. Většina těchto služeb je také zahrnuta v rámci jedné služby, která je zaštiťuje.

2. 4 Úloha nestátních neziskových organizací v systému

Nestátní nezisková organizace (dále jen NNO) je dle Matouška (2003) “organizace zřízená jiným subjektem než státem, jejímž primárním účelem není vytváření zisku, (...) investuje výhradně do svých předem definovaných aktivit ve sféře veřejného zájmu.“ Neznamená to, že však zisk nevytváří, ten však zpětně investuje do svých aktivit. Dříve byly neziskové organizace nejčastěji pod právní formou občanských sdružení, to se však změnilo. Od roku 2014 zavedl Občanský zákoník právní formu zapsaný spolek (z. s.). Dále vznikla nová právní forma ústav, který funguje na zaměstnanecké principu a věnuje se poskytování různých druhů veřejně prospěšných služeb.

Dle Tomeše (2001) většina NNO poskytujících sociální služby v ČR, získává velkou část prostředků na svůj provoz z rozpočtu ministerstev.

Zaměstnanci NNO jsou většinou více motivovaní pro efektivní práci s klienty než běžní úředníci, a tak dokážou udělat více za méně peněz. I přes tuto nespornou výhodu, se v investicích státní správy do NNO tento fakt neprojevuje. Dle Bartáka (2008) způsob financování nutí pracovníky těchto zařízení věnovat příliš energie do shánění finančních prostředků, pro svou existenci. Neziskové organizace navíc často plní funkce státní správy.

2. 4. 1 Typy neziskových organizací a příklady organizací pracujících s lidmi bez domova

Vzhledem k tomu, že v praktické části jsou respondenty několikrát zmiňovány určité NNO, uvádím zde tuto kapitolu, a zároveň uvedené organizace rozdělují dle jejich typologie. Tato typologie je zde uvedena, aby se daly uvedené organizace systematicky rozlišit a zároveň byla zachována různorodost příkladů NNO. Tato kapitola nepodává podrobný přehled všech NNO, které stojí za zmínku. Ukazuje pouze jejich příklady.

Vymezení NNO, zpracované Radou vlády pro nestátní neziskové organizace, používané pro účely této státní politiky, vychází z právních forem typických pro NNO. Podle této definice jsou za NNO považovány tyto právní formy soukromého práva:

Spolky a pobočné spolky podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Jako příklad spolku, který se zaměřuje na pomoc lidem bez domova můžeme uvést jednu z nejznámějších neziskových organizací v ČR. **Naděje o. s.**, vznikla jako jedna z prvních organizací po převratu, jejíž zakladateli jsou Vlastimil a Ilja Hradečtí. Naděje na svých webových stránkách³ uvádí, že pomáhá lidem bez domova, ale i ostatním ohroženým skupinám, jako jsou senioři, ohrožené děti a mládež, rodiny nebo lidé s handicapem. Dlouholetou tradici má také organizace **Armáda spásy v České republice, z. s.**, která se věnuje pomoci lidem, kteří se ocitli v nouzi a ztratili střechu nad hlavou. Organizace pomáhá také lidem, kteří bojují se závislostmi nebo dětem a mládeži, která se ocitla v těžké situaci. Od roku 2013 je Armáda spásy zaregistrována také jako církev. Jedna z novějších organizací, je nezisková organizace **Místní místním z. s.**, která vytváří síť sociálně přívětivých míst (kaváren, restaurací), které se rozhodly nabízet zdarma drobné služby, jako dobití telefonu nebo doskočení si na toaletu, lidem bez domova nebo komukoliv, kdo se ocitne v nouzi.

---

³ Uvedené informace o všech NNO, které jsou zde uvedeny, jsou k nalezení na webových stránkách organizací.

Nadace a nadační fondy, dle nového občanské zákoníku 89/2012 Sb. (dále jen NOZ). Příkladem může být **Nadační fond BEZ-DOMOVA**, který mimo jiné podporuje projekty, které se zabývají osobami bez přístřeší, jako Přestupní stanice / Labre, z.s., Jako doma - Homelike, o. p. s., Pragulic – Poznej Prahu jinak!, z.s. a mnoho dalších. Pod nadací Olgy Havlové také funguje projekt **Nejdřív střecha**, který umožňuje lidem, kteří ztratili bydlení, dostat ubytování zdarma v noclehárnách a azylových domech až na dva měsíce zdarma. Dle webové stránky projektu, dal tento projekt za 66 měsíců fungování šanci 1.624 lidem bez domova.

Účelová zařízení církví, zřizované církvemi a náboženskými společnostmi podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Typickým příkladem je u nás **Diakonie Českobratrské církve evangelické**, která kromě péče o seniory a osoby s postižením realizuje množství služeb pro lidi v nouzi v azylových domech, domech na půli cesty a v centrech krizové intervence. Za katolickou církev přispívá pomoci lidem bez domova **Charita Česká republika**, která realizuje poradny pro lidi v tísní, terénní programy, materiální pomoc, noclehárny, azyly a nízkoprahová denní centra. Zajímavý příkladem je pražské **Nízkoprahové denní centrum pro ženy, Praha 1**, jejímž zřizovatelem je právě Farní charita Praha 1 - Nové město. Centrum poskytuje kromě nízkoprahového denního centra i terénní program Máří a komunitní centrum, kam mohou ženy docházet a ve svém čase se věnovat různým kulturně terapeutickým činnostem.

Obecně prospěšné společnosti, podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech. V Praze funguje organizace **Jako doma - Homelike, o. p. s.**, která se zaměřuje na pomoc ženám bez domova. Jako doma zřizuje komunitní centrum, ve kterém kromě základních služeb, jako poskytování sprchy, pračky, jídla, oblečení apod., pořádá také mnoho terapeutických a vzdělávacích aktivit. Komunitní centrum ženy bez domova vyučuje základy angličtiny, pořádá lekce jógy, šití, vaření apod. Jako doma také spravuje iniciativu **Jídelna kuchařek bez domova**, která zaměstnává pouze ženy bez domova a poskytuje jim práci.

Ústavy, dle NOZ. Jako příklad zde uvedu organizaci **RUBIKON Centrum, z. ú. - nezisková organizace**, která podporuje trestně stíhané osoby na jejich cestě zpátky do společnosti – v získání a udržení práce, v řešení dluhů a v odpovědnosti vůči sobě, rodině i okolí.

Sociální podnik není typ neziskové organizace, ale v oblasti pomoci osobám bez přístřeší, zastává také důležitou roli. Takové podnikání nemá jako svůj hlavní cíl zisk, ale zisk je prostředkem k nějaké společensky prospěšné aktivitě. V problematice bezdomovectví, figuruje jako známý sociální podnik projekt **Pragulic-Poznej Prahu jinak!, z.s.**, který od roku 2012 poskytuje prohlídky po Praze pro širokou veřejnost. Skupiny provádí lidé bez domova a ukazují návštěvníkům Prahu z pohledu osoby bez přístřeší. Svou aktivitou Pragulic bourá zažité představy o životě osob bez domova a dává jim příležitost zaměstnání. Dalším zajímavým projektem v této oblasti je **Sociální podnik Bistro Střecha**, který je zapsán, jako sociální družstvo. Bistro Střecha zaměstnává lidi bez domova a lidi po výkonu trestu, jako kuchaře a obsluhu a zároveň vaří pouze vegansky. Těmto lidem také poskytuje bistro poradenství, v oblasti bydlení, oddlužení apod. Projekty sociálního podnikání také vykonává **Nový prostor z.ú.**, který zaměstnává osoby v nouzi, jako prodejce čtrnáctidenníku. Prodejem časopisu, získává prodejce polovinu zisku, který mu může pomoci překlenout těžkou životní situaci. Nový prostor zároveň poskytuje služby sociální rehabilitace.

3. Občanské iniciativy v praxi

Tato kapitola se věnuje občanským iniciativám, jako samostatnému, hlavnímu tématu bakalářské práce. V této kapitole však nebudu popisovat občanskou iniciativu, která je ohraničena zákonem či nějakým konkrétním subjektem. Ráda bych se zaměřila na různá uskupení lidí, kteří se bez jakýchkoliv formalit zabývají pomocí lidem bez domova. Jako občanskou iniciativu budu popisovat i různé organizace, jejichž hlavní náplní není sociální práce a nejsou neziskovou organizací, ale mohou být organizací, která dobrovolně nějakým způsobem lidem bez domova pomáhá.

Po roce 89, kdy sociální práce přechází ze strany státu k soukromé, neziskové sféře, vznikají také občanské iniciativy. Dle zákona č. 83/1990 Sb. Mohou vznikat občanská sdružení různého typu. Dle Hradecké, Hradeckého (1996) na sebe občanské iniciativy berou dobrovolně starost o okruhy osob, které potřebují pomoc. Můžeme se ptát, kde se bere tato snaha nezapojovat se do již existující pomoci, kterou nabízí stát nebo neziskový sektor, ale vytvořit novou platformu pomoci, zbavenou všech závazků k vyššímu institucím.

Občanské iniciativy jsou již na první pohled přínosným fenoménem. Hlubším pohledem však můžeme narazit na problém kvality činnosti, která je skrze tyto občanské organizace osobám bez domova poskytována.

Některé projekty iniciativ často neposkytují své „služby“ nijak pravidelně a díky své neorganizovanosti mohou mít často nejasnou působnost. Jsou však i takové, které se těší úspěchu a způsobem, jakým pomáhají, nemohou cílové skupině nijak uškodit. Například organizace Food not bombs, která funguje na neaprostém dobrovolnictví, poskytuje jídlo všem lidem bez rozdílu a mimo jiné i osobám bez přístřeší. Pokud by však začala organizace poskytovat lidem i odborné bytové poradenství, neformálnost a nekontrolovatelnost by už nemusela být ku prospěchu cílové skupině. Je mnoho možností, jak se může platforma dobrovolnictví zapojit do pomoci, aniž by jejich aktivita vyžadovala odbornost v pomáhající profesi. Naslouchání, poskytnutí jídla nebo ošacení, lidský a vřelý kontakt ze strany dobrovolníků mohou vítané způsoby pomoci.

Dá se tedy říct, že dobrovolná uskupení občanů, která lidem na ulici či v tíživé situaci pomáhají, poskytují pomoc v rámci svých občanských a lidských možností, které nepřesahují hranici odbornosti sociálních pracovníků a jiných odborníků. Doplňují tak pilíře pomoci státu a nestátních neziskových organizací, o neformální, lidskou pomoc potřebným, občanskou sounáležitost a altruismus. Toto můžeme brát jako základní ohraničení dobrovolných občanských iniciativ, kterým se zde budu věnovat.

3. 1 Dobrovolnictví, jako součást systému

Dobrovolníci, kteří se rozhodnou pomáhat, tvoří nedílnou součást sítě sociálních služeb a práce státních a NNO. Pro lidi bez domova tvoří dobrovolníci nezastupitelnou součást pomoci. Lidé bez domova mohou dobrovolníky vnímat otevřeně než profesionály, jelikož za konáním dobrovolníků mohou vidět pouze touhu pomáhat a nemusí ji mít spojenou s nárokem na honorář profesionálních sociálních pracovníků. To však s sebou přináší i rizika špatně zvoleného přístupu dobrovolníků.

„Neznalost příčin a projevů bezdomovectví společně s absencí profesionálních dovedností, může způsobit dobrovolným zájemcům o pomoc lidem bez domova značné potíže“ (Šámalová, Tomeš, 2018, s. 104).

Jiný typ důvěry směrem k dobrovolníkům nemusí souviset jen s jejich vnímáním ze strany klientů. Vzhledem ke smýšlení části obyvatel naší republiky, které inklinuje k nedůvěře v různé typy NNO, může být, dle mého názoru, dobrovolnická pomoc klíčem k otevření tohoto tématu i u skupin lidí, kteří by různým kampaním nebo hlasům profesionálů nemuseli věnovat pozornost.

Dle Šámalové a Tomeše (2018), jsou oblasti, ve kterých může laická dobrovolnická pomoc sehrávat velmi důležitou roli. Jedná se hlavně o

uspokojování základních životních potřeb (jídlo, ošacení, hygiena), ale také o potřeby vyššího stupně, jako je komunikace, projevy přijetí a zájmu ze strany dobrovolníků. Vzhledem k projektům, které lidem bez domova pomáhají, bych tyto okruhy pomoci rozšířila ještě o možnost zapojování osob bez domova do různých uměleckých, kulturních a sociálně aktivizačních projektů. Procesy získávání bydlení, zaměstnání a finanční poradenství však vyžadují spolupráci se školenými odborníky.

Velký vliv dobrovolníků, lze také vidět v pomoci skrze finanční donátorství, v rámci různých sbírek, nákupem služeb, které poskytují lidé bez domova. Příkladem může být nákup např. časopisu Nový prostor, podpoření např. projektu Sociální Bistro Střecha nebo nákupu nějakého zástupného produktu, který zprostředkuje pomoc osobám bez přístřeší později např. Nocleženy.⁴

3. 1. 1 Neangažovaná veřejnost

Šámalová a Tomeš (2018), upozorňují, že společnost, která je s fenoménem bezdomovectví méně v kontaktu a má tak o jeho projevech jen zprostředkované informace, má tendenci vnímat osoby bez přístřeší více negativně, než občané větších měst (např. Praha, Brno), kteří se mohou s projevy bezdomovectví setkávat každý den. Pasivní přístup obyvatel, kteří mají s bezdomovectvím malou zkušenost, může být někdy i nebezpečný. Případy, kdy nebyla osobě bez přístřeší poskytnuta první pomoc, nejsou ojedinělé. Tato nečinnost a neangažovanost však nemusí vždy znamenat lhostejnost, může se pouze jednat o strach z neznámého.

Šámalová, Tomeš (2018), také poukazují na fakt, že od 90. let neproběhla v ČR žádná osvětová kampaň, která by stereotypy o bezdomovectví nabourávala. To může mít za příčinu i fakt, že pomoc bezdomovcům není v naší společnosti nijak pozitivně hodnocena a např. firmy se ve své finanční pomoci na tuto problematiku nezaměřují. Přitom dostatečné a srozumitelné informace mají schopnost záporné postoje společnosti narušovat.

Stigmatizace problému bezdomovectví, ze strany občanské veřejnosti, může být narušována snahou dobrovolnických skupin, které se svým konáním mohou zasadit o zviditelnění a destigmatizaci bezdomovectví. Svým příkladem občanům ukazují pozitivní přístup k osobám bez domova a nabourávají tak celospolečenské stereotypní představy. Některé dobrovolnické skupiny, mohou také otvírat i jiná

---

⁴ Jeden z projektů Armády spásy v ČR, o.s.

témata, která s bezdomovectvím souvisí, jako jsou například vězeňství, závislosti nebo exekuce.

3. 2 Aktuální pražské občanské iniciativy

V této části uvedu příklady občanských iniciativ, které se věnují práci s osobami bez přístřeší v Praze a nastíním tak možné způsoby dobrovolnictví v praxi.

Skupiny dobrovolníků, které nějakým způsobem pomáhají osobám bez přístřeší a lidem v nouzi, se svým posláním velmi různí. V zásadě se však dají rozdělit na skupiny, které se zaměřují na uspokojení primárních fyzických potřeb (zajišťují jídlo, ošacení, cukroví a podobně) osob bez přístřeší, skupiny, které se zaměřují na zapojení osob bez přístřeší do kulturních a uměleckých projektů nebo na osvětové skupiny, které se snaží svou činností změnit pohled společnosti na bezdomovectví. Z těchto skupin vyniká nejvíce skupina s prvním zaměřením. Skupiny vznikají buď z aktivity jednotlivců, kteří nejsou nijak navázáni na jakoukoliv strukturu nebo z jednotlivců, kteří svou činnost provozují v rámci nějakého subjektu (například studenti práv, kteří pořádají dobročinné sbírky nebo sociální pracovníci, kteří se podílí na organizaci Noci venku).

Všechny skupiny však mají společné, že za svoji aktivitu neberou žádné finanční ohodnocení a jejich aktivita pomáhá osobám bez přístřeší přímo či nepřímo. Dobrovolnické aktivity také poskytují prostor obyčejným lidem, kteří se chtějí do pomoci lidem bez domova zapojit, ale nemají žádné vzdělání v sociální oblasti a nechtějí se stát součástí žádné neziskové organizace. Dobrovolníci také napomáhají nabourávat stereotypy a marginalizující tendence společnosti ve směru k osobám bez přístřeší. Všechny údaje o zde uvedených občanských iniciativách, jsou dohledatelné na jejich profilu na Facebookové stránce nebo na webové stránce organizace.

3. 2. 1 Food not bombs

Iniciativa byla založena na konci minulého století v Bostonu a její stoupenci vykonávají činnost všude po světě. Jen v Česku iniciativa organizuje dobrovolníky v sedmnácti městech. Iniciativa bojuje hlavně proti celosvětovému masovému plýtvání potravinami. Řady dobrovolníků získávají nezavadné jídlo, které by však kvůli přísným pravidlům pro prodej skončilo v popelnici a dále potraviny využívají.

V Praze, i jiných místech ČR, se několikrát týdně schází skupina dobrovolníků, do které se může zapojit každý. Společně uvaří jídlo a

rozdávají ho lidem bez rozdílu. Na jídlo většinou chodí lidé bez domova, ale i náhodní kolemjdoucí. Iniciativa je anarchistické uskupení lidí, kteří nejsou nijak hierarchizováni. Snaží se apelovat na nefunkční složky společnosti, vyzdvihovat solidaritu a hodnotu lidského života nad materiálními statky. Iniciativa je také spojena s infocentrem Salé. Salé je autonomní infocentrum spravované anarchistickým kolektivem. Nabízí prostor k realizaci různým antiautoritářským kolektivům a jednotlivcům.

3. 2. 2 Právnický akademický spolek Juristi

Tento akademický spolek by založen studenty Právnické fakulty Univerzity Karlovy, za účelem rozšiřování právního povědomí a znalosti práva, usilování o dodržování lidských práv a rovných příležitostí. Spolek se snaží podporovat akademické a kulturní aktivity a rozvíjet vzdělanost a praktické dovednosti studentů právnických fakult.

Kromě různých smysluplných akcí na podporu vzdělanosti nebo různých sbírek pro útulky a podobné organizace, pořádají už sedmým rokem vánoční sbírku dárců pro lidi bez domova. Během dvou týdnů před Vánocemi vybírají oblečení, deky, spacáky, hygienu, kosmetiku a jiné užitečné věci, které redistribuují potřebným, pak přes neziskové organizace, které se každý rok mění.

3. 2. 3 Komunita Sant'Egidio

Komunita Sant'Egidio, je křesťanská dobrovolnická organizace, která se zrodila v roce 1968 v Římě, jako pokus skupiny studentů postavit na prvním místě ve svém životě věrnost evangeliu v přednostním vztahu s chudými. Její hlavně tři pilíře jsou modlitba, chudí a mír. Poslání skupiny se během let rozšířilo do 70 zemí, ve kterých dobrovolníci vykonávají svou službu. V České republice se hnutí zrodilo v roce 1933 a dnes působí v Praze, Brně a Olomouci. Aktuálně se česká Komunita zaměřuje na pomoc lidem bez domova, na službu romským dětem a službu starým lidem.

3. 2. 4 MEDICINAULICI

MEDICINAULICI jsou uskupením studentů lékařských fakult Univerzity Karlovy v Praze, které spojuje zájem poskytovat zdravotní péči lidem na okraji společnosti. Nejsou nikde formálně zapsaní a organizují se přes facebookovou stránku. V Praze se skupina schází čtyřikrát týdně a v zimě i častěji. Docházejí na různá místa, kde obvazují rány, tiší bolest a navazují dobré vztahy s lidmi bez přístřeší. Organizují se sami, sami si

shánějí zdravotnický materiál i osoby, které potřebují jejich pomoc. Hlásí se k odkazu hnutí Street Medicine – pouliční medicíny, které se uskupilo v devadesátých letech v USA kolem internisty Dr. Jima Witherse.

V Praze spolupracují s Armádou spásy v České republice, z. s., Nadějí o. s. a Oddělením sociální prevence, úřad městské části Praha 1.

3. 2. 5 Coffeeshare/ Zavešené kafe/ Místní místním z. s.

V České republice je podobný koncept znám spíše pod pojmem *zavěšené kafe*.

„Coffeeshare je pozitivní formou vyjádření nesouhlasu s vzrůstající chudobou, ohrožující stále větší počet lidí a s vyloučením sociálně slabých lidí z míst setkávání ostatních“ (Coffeeshare, 2015).

Myšlenka projektu je taková, že kavárny jsou napojeny na síť pomoci potřebným. Zákazník přijde do kavárny, která je součástí projektu a koupí si kávu, kterou však zaplatí dvojnásobně. Zavěšené kafe, zaplacené zákazníkem potom dostane někdo, kdo by si ho kvůli své situaci nemohl dovolit.

V Česku iniciativa Coffeshare propojovala několik desítek kaváren v Praze a po celé zemi. Není vedena žádnou charitou nebo jinou organizací a funguje na dobrovolnících, kteří propojují kavárny se službami a lidmi bez domova. Hlavní iniciátorka projektu žije aktuálně mimo území České republiky a projekt nechává žít vlastním životem, s kavárnami již v kontaktu není a kdo chce projekt svojí kavárnou stále podporuje. Vzhledem k dobrovolné povaze projektu jsem jej zařadila do aktivních iniciativ, jelikož v některých kavárnách je stále projekt aktivní, ačkoliv již není jeho iniciátorkou nijak spravován.

Na podobném principu, služby poskytované zdarma lidem bez domova nějakou institucí, funguje i organizace Místní místním z. s., kterou jsem zmiňovala v kapitole o neziskových organizacích. Ti se přímo na koncept zavěšeného kafe nezaměřují, ale propojují síť různých služeb a podniků a nabízí lidem koupení vouchery pro potřebné. Za voucherem se může skrývat káva, dort anebo vstupné na kulturní akci. Kromě voucherů podniky lidem nabízejí základní pomoc, jako napuštění pitné vody, možnost dojit si na toaletu nebo si nabít telefon. Ačkoliv je iniciativa Místní místním zapsaným spolkem, princip jejich aktivity je založen na občanské dobrovolné pomoci. Místní místním jsou pouze nástrojem usnadňující občanům, kteří chtějí pomoci, snazší zacílení pomoci lidem bez domova.

3. 2. 6 Veřejné sdílené lednice/ veřejně šatní skříň

Projekt sdílené veřejné lednice, se dá zařadit pod formát sdílené ekonomiky. Projekt si klade za cíl propojovat různé restaurace nebo jednotlivce, kteří si pořídí sdílenou lednici, do které poskytnou zdarma potraviny, které by jinak vyhodili. Projekt se tedy také snaží ovlivnit problematiku plýtvání potravin a zároveň podporuje solidaritu mezi lidmi a úctu k jídlu, jakožto hodnotě. Podobný projekt sdílené ekonomiky je Veřejná šatní skříň, která funguje na stejném principu. Do skříně může kdokoliv přinést kus oblečení, který by se někomu mohl hodit a kdokoliv si ho může ze skříně vzít.

Ani jeden z těchto projektů však není určen primárně pro osoby bez přístřeší, ačkoliv z okruhu uživatelů projektu nejsou nijak vyloučeni.

Pro lidi bez domova byl však zřízen dobročinný věšák Nahod' berou, který je umístěn na zastávce Vltavská.

3. 2. 7 Tlustá čára

Tlustá čára je zajímavým uměleckým projektem. Jedná se o uměleckou skupinu, která není omezena tím, že by do svých řad přijímala pouze členy s akademickým vzděláním. Do skupiny se tedy může zapojit kdokoliv, kdo má chuť tvořit. Skupina se snaží integrovat do svých projektů osoby, které mají zkušenost s pobytem na ulici nebo mají vězeňskou minulost. Skupina je činná formou uměleckých a zároveň sociálně-aktivizačních projektů. Iniciativa staví své hodnoty na potřebě každého (o to víc osoby z nepříznivého prostředí), patřit do nějaké komunity a možnosti se seberealizovat a tvořit. Svým způsobem, je projekt svou činností někde na pomezí aktivizačních, arteterapeutických a komunitních aktivit. Skupina se každoročně zaměřuje na nějaký speciální projekt. Aktuálně pracují na tématu vězeňství, jež vnímají, jako společenské tabu.⁵

3. 2. 8 Pikniky a pečení pro lidi bez domova

Pikniky a pečení pro lidi bez domova je organizace, která vznikla v roce 2015 kolem hlavní iniciátorky Lenky Pavlové, která se rozhodla upéct vánoční cukroví lidem bez domova. Z tohoto počínu se od té doby stala tradice a k Lence se začali přidávat další dobrovolníci, spektrum akcí se

---

⁵ Na základě chatové komunikace s iniciátorkami projektu skrze sociální síť Facebook, dne 21. 4. 2020.

rozzrůstalo. Každý rok skupina pořádá sbírky, pikniky a pečení cukroví. Jsou ve spolupráci s různými organizacemi, skrze které redistribuuji své výrobky nebo kterým své výrobky poskytují na akce spojené s osobami bez přístřeší. Své akce pořádají pod záštitou organizace Kočičí přání z.s, ale jako skupina fungují na dobrovolnické bázi.

3. 2. 9 Help4homeless

Help4homeless je dobrovolnická skupina, která funguje v Praze již devátým rokem. Zakladateli projektu jsou Martin se Zdeňkem, kteří se rozhodli vařit pro lidi bez domova ze surovin, které by jinak skončily v popelnici za supermarketem. Schází se přibližně jednou za měsíc, tam kde zrovna můžou vařit a vyzývají dobrovolníky ze stran svých přátel nebo lidí, kteří je podporují na Facebooku, aby jim přišli pomoc. Jídlo poté rozdají sami lidem na ulici nebo skrze kontakty na neziskové organizace, které mají přehled o tom, kde se lidé bez domov nacházejí.

3. 2. 10 Bezdomovci, lidé jako my

Tato iniciativa je dobrovolným uskupením profesionálů, kteří pracují s lidmi bez domova. Hlavním cílem iniciativy, je změnit současný pohled majoritní společnosti, na osoby bez přístřeší. Skupina pořádá různé přednášky na téma bezdomovectví a jeho členové spolupracují s Novým prostorem, do kterého přispívají články s bezdomoveckou tematikou. Jejich činnost je veskrze osvětová. Jsou také hlavními iniciátory akce Noc venku, při které si mohou lidé vyzkoušet, jaké to je strávit noc venku. Jsou ve spolupráci s jinými skupinami jako Místní místním z. s., Studio Alta, NADĚJE o. s. a podobně.

3. 2. 11 Muzikanti bez domova

Dle informací uvedených na facebookové stránce skupiny, jsou muzikanti bez domova nestálé seskupení hudebníků, které spojuje láska k hudbě a zkušenost s životem na ulici nebo práce s lidmi bez domova. Iniciativa prvním rokem pořádá koncerty na různých místech Prahy

Praktická část – výzkum

4. Teoretická východiska výzkumu

V této kapitole jsou popsány východiska ze, kterých jsem při mém výzkumu, který doplňuje teoretickou část vycházela. Jsou zde popsány cíle, ke kterým má výzkum směřovat a metody, kterými k výsledkům dojdou.

4. 1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Výzkumný problém je jasné pojmenování toho, čím se bude výzkum zabývat (Hendl, 2008, s. 64). Pro výzkumné šetření v rámci mé bakalářské práce jsme byly hlavním výzkumným problémem *důvody a okolnosti vzniku dobrovolnických aktivit v oblasti pomoci lidem bez přístřeší*.

Tento výzkumný problém má povahu deskriptivní, tedy popisnou.

Výzkumný problém pátrá po odpovědích na otázku „jaké“.

Aby mohl být výzkum správně směřován, tento výzkumný problém jsem dekomponovala na několik výzkumných otázek:

- *Jaké jsou vnitřní a vnější motivace iniciátorů nebo hlavních participantů k iniciaci dobrovolnických aktivit pro lidi bez domova?*
- *Jak vnímají iniciátoři dopad své činnosti na společnost, cílovou skupinu a sami sebe?*
- *Jak vnímají iniciátoři nebo hlavní participantů pozici dobrovolnické platformy v oblasti pomoci lidem bez domova v kontextu systému sociálních služeb a pomoci lidem bez domova?*
- *Jaké vidí iniciátoři rizika spojená s dobrovolnictvím?*

V rámci mého výzkumného šetření budu zkoumat důvody, které vedou konkrétní občany k zakládání či ke spolupodílení se na dobrovolnických aktivitách, v oblasti pomoci osobám bez přístřeší. Zároveň budu zkoumat okolnosti, za jakých dochází ke vzniku těchto aktivit. Vycházela jsem z mého prvotního předpokladu, že důvody k zakládání nebo vstupování do různých dobrovolnických organizací a iniciativ jsou spojeny s různorodou motivací jedinců (např. nespokojenost se stavem společnosti a snaha to změnit, zkušenost s určitým sociálním jevem a snaha o předání zkušeností a podobně). Zjištění motivací respondentů by mělo být klíčem k porozumění důvodů vzniku dobrovolnických organizací.

V předchozí teoretické kapitole o občanských iniciativách, jsem upozorňovala na to, že způsoby dobrovolnické činnosti jsou bezpečné

pouze v určitých formách, které s sebou nesou eliminaci možných negativních dopadů na klienta. V jedné otázce se tedy ptám, proč si iniciátor zvolil zrovna tu formu pomoci, a tím chci zjistit, zda skutečnost rizikovosti, popsanou výše, nějakým způsobem reflektuje.

Pro získání komplexního pohledu na vznik a fungování těchto skupin je třeba zjistit i další informace ohledně postojů iniciátorů k roli dobrovolnických aktivit, v kontextu systému sociálních služeb, poskytovaných státem a neziskovým sektorem. Tyto otázky budu upřesňovat doplňujícími otázkami, které se budou snažit popsat pohled iniciátorů na výhody a nevýhody svého fungování dobrovolně oproti fungování pod záštitou nějaké instituce. Aby byl jev popsán komplexně, zařadila jsem do otázek i témata týkající se aktuálního fungování iniciativy, možných rizik spojených s neformálním fungováním a případné překážky, které iniciátorům a členům ztěžují činnost. V závěru se budu ptát na názory dobrovolníků ohledně systému pomoci lidem bez domova u nás. Vzhledem k tomu, že jsou dobrovolníci spojení s pomocí lidem bez domova jiným způsobem než lidé z neziskových organizací nebo státních služeb, mohou jejich pohledy a názory přinést zajímavá zjištění a hypotézy.

4. 2 Výzkumné předpoklady

Vzhledem ke kvalitativní povaze mého výzkumného šetření, které odpovídá povaze výzkumného problému je míra validity vyšší na úkor nízké míry reliability. ⁶ Reliabilita je vlastnost výzkumu, která zajišťuje spolehlivost a přesnost výzkumného nástroje. V kontextu mého kvalitativního výzkumu by se odpovídající úroveň reliability projevila, kdyby někdo jiný došel ke stejným výsledkům a stejnou cestou, jako já. Míra validity, tedy vlastnosti, která v kontextu kvalitativního výzkumu zajišťuje správné porozumění výpovědím o zkoumaném systému v plné šíři zjevných i skrytých významů, je z povahy výzkumu vyšší.

4. 3 Cíle výzkumu

Cílem mého výzkumného šetření je ***pojmenovat podstatu, příčiny a motivy vzniku dobrovolnických aktivit v oblasti pomoci lidem bez domova a jejich dopad na společnost a cílovou skupinu. Budu se snažit porozumět všem možným souvislostem zkoumaného jevu včetně rizik spojených s tímto typem aktivit.***

---

⁶ Pojmy reliabilita a validita jsou popisovány dle: DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. Praha: Karolinum, 2011.

V rámci zkoumání motivací pro vznik dobrovolnických aktivit v oblasti pomoci lidem bez domova, bych také ráda poukázala na aktivní platformu občanské pomoci, která funguje na území hlavního města Prahy.

Přínosem mé práce by mohlo být nové pojmenování významu, výhod a rizik dobrovolnické formy pomoci, která doplňuje státní a neziskovou oblast pomoci lidem bez domova.

4. 4 Metodika výzkumu

Pro zkoumání stanoveného cíle skupin jsem se snažila najít nejlepší metodu, jak to zjistit a zvolila jsem kvantitativní metodu.

Technika získávání dat v mém výzkumném šetření je individuální rozhovor a jeho *polostrukurovaná forma*. Díky této metodě jsem se mohla některým tématům věnovat do hloubky a klást doplňující otázky, pokud respondent neodpověděl jasně. Zároveň metoda drží rozhovor v určitém rámci. Měla jsem sepsané konkrétní otázky, které odpovídaly okruhům mých dílčích cílů výzkumu. Tyto otázky jsem však dle dynamiky rozhovoru doplňovala jinými nebo jsem dle potřeby měnila jejich pořadí.

4. 5 Výzkumný vzorek

Výběr výzkumného vzorku byl v tomto případě záměrný. Jelikož se šetření týká dobrovolnických aktivit, vybrala jsem zástupce, zakladatele nebo aktuálního hlavního iniciátora dobrovolnické skupiny. Vzhledem k tomu, že hlavní město Praha je významným dějištěm pomoci osobám bez přístřeší, je zde také vysoká koncentrace dobrovolnických skupin. Snažila jsem se z každého okruhu pomoci vybrat alespoň jednu skupinu.

Dobrovolnické skupiny jsem zmapovala dle jejich zaměření a oblastí, kterým se jejich činnost věnuje. V rámci zachování anonymity jsou členové, zakladatelé nebo iniciátoři označeni písmenem „Z“, jako zástupce skupiny. Skupiny také nejsou konkretizovány, pro vykreslení co nejpřesnějšího výstupu jsem však vymezila způsoby činnosti, kterými se skupiny zabývají a přiřadila k nim číslo zástupce. Je pravdou, že některé skupiny se věnují i více činnostem najednou, zařadila jsem je však podle činnosti, která je pro danou skupinu význačná. Skupiny by se daly vymezit takto: ⁷

- *Potravinová pomoc* (vaření pro chudé, pořádání pikniků, obědů, sběr cukroví, rozdávání svačtin): Z13, Z1, Z12, Z2 a Z3.
- *Materiální pomoc* (sbírka oblečení, hygienických potřeb apod., redistribuce oblečení, sdílená ekonomika): Z5, Z4.
- *Kulturně aktivizační činnost s lidmi bez domova* (hudební nebo umělecké aktivity): Z9, Z6 a Z7.
- *Zdravotnická pomoc* (poskytování zdravotnické ošetření): Z10.
- *Osvětově zaměřené aktivity*:⁸ Z11
- *Jiné formy pomoci* (neoficiální ubytování a zaměstnání, pomoc jednotlivce skrze kulturně komunitní instituci v Holešovicích)⁹

S každým zástupcem skupiny jsem se se domluvila skrze emailovou komunikaci na místě a způsobu setkání. Respondenti měli možnost předem nahlédnout do okruhu otázek a byli předem informováni o způsobu nakládání s informacemi, které mi poskytnou (viz Příloha: Informovaný souhlas). Rozhovor jsem s ústním souhlasem respondentů nahrávala. Přepsané rozhovory jsem následně respondentům poslala, aby zkontrolovali, zda jejich výpovědi jsou v souladu s tím, jak na věc doopravdy nahlíží. Chtěla jsem tak dát šanci respondentům zkontrolovat jejich výroky, aby byly co nejvíce v souladu s realitou.

4. 6 Analýza a interpretace dat

Základy analýzy jsem vybuodovala na metodě *otevřeného kódování*, jedné z technik zakotvené teorie (Strauss, Corbinová, 1999, s. 14). Metodiku otevřeného kódování jsem ověřovala dle knihy Švaříčka, Šed'ové (2007, s. 211). Text jsem rozdělila na určité jednotky a těm přidělila kódy, ze kterých jsem následně tvořila kategorie, které z části odpovídaly okruhům výzkumných otázek. V průběhu analýzy dat však některé kategorie nebyly tolik významné, naopak se objevily kategorie, které jsem nepředpokládala. Například kategorie vztah k institucím je souhrnem několika odpovědí, které tato kategorie spojuje. Stejně tak podkategorie financování se stala

---

⁸ V této oblasti se jistě nachází všechny dobrovolnické skupiny, uvedená skupina má tento způsob činnosti jako hlavní zaměření.

⁹ Tato forma není uvedena v kapitole 5.3 Aktuální pražské iniciativy, jelikož se jedná o neoficiální pomoc poskytovanou skrze oficiální kulturně komunitní instituci v Holešovicích. Vzhledem k tomu, že se jedná o poskytnutí přístřeší výměnou za to, že budou „klienti“ vypomáhat v objektu s jednoduchými zednickými a uklízacími pracemi, nejví se mi uvedení názvu instituce jako vhodné.

důležitým tématem respondentů, ačkoliv jsem o tom já předem neměla tušení.

Jako metodu interpretace dat jsem využila metodu „vyložení karet“, kterou popisuje Švaříček, Šed'ová (2007, s. 212). V tomto případě jde tedy o „převyprávění obsahu jednotlivých kategorií“.

5. Výsledky

Tato kapitola je rozdělena na kategorie, které vznikly z analýzy rozhovorů s respondenty. Přináší výpovědi respondentů, které jsou sestaveny dle tématu a jeho kontextu. Kapitoly jsou systematicky roztrženy a odpovídají uvedeným výzkumným otázkám.

5.1 Kategorie činnost dobrovolnických skupin

Tato kapitola se věnuje způsobům činnosti organizací a okolnostem jejich fungování. Je zčásti založena na odpovědích na otázku, pro si respondenti vybrali právě tuto formu pomoci. Tato kapitola také odpovídá tezi dle Šámalové a Tomeše (2018), že je dobrovolnická činnost ohraničena naplňováním základních fyzických potřeb. V kontextu této práce tento způsob dobrovolnictví zapadá do skupin, které se zaměřují na rozdávání jídla, pořádání sbírek oblečení, hygienických potřeb nebo zdravotního ošetřování lidí bez domova. Způsob činnosti se může zabývat také naplňováním vyšších potřeb v oblasti komunikace, sounáležitosti se skupinou nebo přijetí komunitou. Do této oblasti spadá také seberealizace, která je naplňována skrze rozvíjení určitých specifických dovedností, jako je na příklad hraní na hudební nástroj nebo participace na umělecké činnosti.

Pro všechny tyto činnosti, kromě zdravotnického ošetřování, nejsou na dobrovolníky kladeny žádné odborné požadavky, v tom smyslu, že pořádat sbírku nebo zapojit osoby bez přístřeší do hudební skupiny, člověk nemusí být vystudovaný sociální pracovník nebo terapeut. Skupiny se ale nemusí zabývat pouze přímou činností s lidmi bez přístřeší, ale mohou se zaměřovat třeba na *osvětové činnosti*, kdy je hlavním cílem skupiny hlavně rozšiřování reálného pohledu na lidi bez domova a jejich destigmatizace. Skupina, kterou zastupoval respondent, který je zároveň sociálním pracovníkem a má zkušenost s přímou pomocí lidem bez domova, se také kromě osvěty snaží propojit sociální pracovníky z různých neziskových organizací pracujících s lidmi bez domova. Tuto skutečnost popisuje takto: „Přijde mi důležitý vytvořit místo pro setkávání, aby se jednotlivé organizace sešly a proběhl tam nějaký teambuilding. Před založením naší skupiny byla mírná nevraživost mezi lidmi z Naděje a z

Armády spásy, teď si myslím, že už se vzájemně zdraví i na Facebooku k narozeninám a podobně.“

Toto rozdělení způsobu činnosti však nelze zobecnit. Většina organizací svou činností naplňuje u osob bez domova, i více potřeb současně. Příkladem může být skupina, která pořádá pikniky a peče pro lidi bez domova. Na první pohled se zabývá pouze naplňováním fyzických potřeb. Skrze konkrétní způsob činnosti ale pomáhá lidem i v jiných oblastech. Piknik je organizátory i lidmi bez domova pojímán jako společenská událost, která může být místem pro setkávání, kde je s lidmi bez domova jednáno jako, kdyby bez domova nebyli. *„My jsme se rozhodli, že jim to budeme i hezky servírovat, budeme se k nim chovat slušně. Oni jsou v háji a vědí to a nepotřebují to každý den připomínat. U nás si poseděj, pokecaj, navážou nový kontakty a je to chvíle normálního života. (Z1)“* Fakt, že tuto akci pojímají lidé bez domova, jako něco víc, než rozdávání jídla popisuje tato výpověď: *„Pak jsme se doslechli, že se před piknikem chodí koupat a mají týden vybraný pěkný oblečení, protože ten piknik berou, jako velkou společenskou událost (Z1).“* Dobrovolnické organizace už také pouze svou přítomností, a tím, že o nich okolí ví, konají osvětovou činnost, ačkoliv se na ni primárně nezaměřují.

Kromě toho, že k tomu, aby se stal člověk dobrovolníkem není podmínkou předepsaná odbornost, je forma činnosti také často ohraničena tím, že není potřeba příliš systematického úsilí. Výjimkou jsou třeba ošetřující zdravotníci, a ne vždy lze tuto tezi uplatnit. V odpovědích respondentů však mnohokrát zaznělo, že dělají právě tuto formu pomoci, kvůli tomu, že pro ně není tolik náročná. Respondenti mohou mít činnost, skrze kterou pomáhají napojenou na to, co je obklopuje nebo čím se zabývají. Respondentka, která v rámci své fakulty pořádá vánoční sbírku pro lidi bez domova uvažuje nad náročností činnosti takto: *„Zároveň jsme spolek na právnický fakultě a máme to s naší fakultou spojený, navíc je to jednodušší než třeba pečení (Z4)“*. Respondent, umělec, který v Praze umístil designově zpracovaný šatník, na otázku, proč si vybral právě tento způsob činnosti odpovídá: *„No, to je asi ten můj celkový pohled na svět, že pomáhat lidem je fajn, obzvláště, když to člověka nic nestojí (R5).“*

Náročnost činnosti je také ohraničena časem, který je dobrovolník ochoten investovat. Jsou skupiny, které činnost vykonávají pravidelně a systematicky a jsou i skupiny nebo jedinci, kteří rádi pomohou nárazově. Fakt, že je dobrovolná činnost neplacená, může být pro některé skupiny omezující. Respondent z organizace, která dělá osvětovou činnost, podotýká: *„Většina těch organizací začínala na nějaký dobrovolnický bázi a později byli donuceni k nějakému právnímu subjektu. Třeba organizace Místní místím, tak ti to hodně řešili, dělali to dobrovolně, ale potom když se*

založí ten spolek, tak jsou mnohem lepší možnosti, jak získat peníze (Z11).“ Z toho vyplývá, že získávání financí je pro dobrovolnické skupiny často limitující faktorem, který může ohraničovat šíři a hloubku jejich činnosti.

Pokud se tedy dobrovolnická skupina rozhodne, že jejich činnost je natolik široká, časově i jiným způsobem příliš zasahuje do životů dobrovolníků, a že už se bez nějaké finanční pomoci neobejde, mohou začít uvažovat o tom, že se stanou spolkem.

5. 2 Kategorie motivace

Tato kategorie vznikla na základě odpovědí na otázku, co vede dobrovolníky k tomu, že vykonávají dobrovolnickou činnost. Ptala jsem se na jejich motivace pro k založení skupiny nebo k účasti na dobrovolnických aktivitách. Motivace respondentů se velmi lišily. Někteří svoji motivaci popisují, jako způsob *protestu* nebo snahu ve společnosti *něco změnit*. Tyto motivace vycházely z nespokojenosti s tím, že dle respondentů v naší společnosti něco nefunguje. Objevuje se také motivace, která souvisí s tím, že respondent dělá něco, co ho baví a v čem má *možnost se seberealizovat*. Několik motivací je spojeno také s tím, že se člověk přidá k nějaké skupině, ve které má možnost *vzájemného kontaktu s přáteli* nebo podobně smýšlejícími lidmi. Často se motivace jednotlivců překrývají a nelze určit jednotnou motivaci respondentů, například způsobem, že „chtějí pomáhat“. V této kategorii musíme také počítat s faktem, že výpovědi jsou velmi subjektivní a víme pouze to, co respondent chtěl sdělit a co si zároveň sám uvědomoval. Existuje také fenomén skrytých motivací vycházejících z nevyjasněných potřeb, které si respondent nemusí uvědomovat. Samotná motivace je také velmi komplexní a složitý proces, který často není snadné přesně vystihnout.

Jeden ze zástupců anarchistické organizace, který vaří a rozdává jídlo, se vymezil vůči pojmenování slovem dobrovolník. „*Nazval bych se spíš člověkem, co má třeba lepší status ve společnosti a může si dovolit nejit jeden den do práce a můžu tady vařit. Nazýval bych to spíš politickou organizací než dobrovolnickou (Z14).*“ Členové této skupiny neberou svoji činnost, jako pomoc osobám bez přístřeší a zásadně se ohrazují proti tomuto pojetí. „*Já bych se ráda vyhnula té hierarchii. Jakože ty, jako člověk, který má přístup ke zdrojům, tak dáváš něco druhému, který ten přístup k tomu nemá. Řekla bych, že naše skupina funguje na jiném principu než charita nebo nějaké milosrdenství. Pro mě to není pomoc lidem bez domova, ale spíš, jistý protest a uvedení do praxe nějakých ideálů, jaký mám (Z13).*“ Důvod pro to, že se respondentka připojila k této skupině je spíš způsob pozitivního protestu vůči stávajícímu neefektivnímu systému. Tím, že

skupina zároveň vaří z jídla, které by se jinak vyhodilo, upozorňuje na fakt, že se v naší společnosti na jedné straně plýtvá potravinami a na druhé se nechávají lidé o hladu nebo s nedostatečným stravováním. Primárně jí tedy nejde o pomoc lidem bez domova, ačkoliv je faktem, že jejich činnost těmto lidem několikrát týdně poskytuje teplou stravu.

Jedna z iniciátorek umělecké skupiny, která integruje osoby bez přístřeší a lidi, kteří mají vězeňskou zkušenost, má sama zkušenost s tím, že člen její rodiny byl ve vězení. Popisuje, že se sama v návaznosti na to ocitla v roli sekundární oběti. Téma vězeňství, drog a podobně, jí bylo vždy blízké a zjistila, že jsou tyto sociální fenomény většinou spojené. Upozorňuje na důležitý fakt, že my, jako lidé, kteří mají dobré zázemí, máme v období těžkých životních chvil místo, kde se můžeme z traumatu úspěšně zotavit. Lidé, kteří vyjdou z vězení a ocitnou se na ulici nebo se tam ocitnou z jiných důvodů, takové možnosti často nemají. *To popisuje takto: „Ožila jsi, vymýšlela jsi krávovinu, začala jsi jezdit na skejtu, vymyslela sis uměleckou skupinu, a to je právě ono. Když jsi v háji, tak si najdi něco, co ta baví a budeš šťastnej. A to je právě to, že lidi na ulici jsou v háji konstantně a když by chtěli něco takovýho dělat a mají ty cíle a ten sen, tak nemají prostředky (Z7).“* Z odpovědi respondentky, bylo zřejmé, že má o problematice bezdomovectví a vězeňství přehled. Od malička měla také, stejně jako druhá iniciátorka projektu, blízko k umění. Založením této skupiny daly iniciátorky příležitost osobám bez přístřeší, aby se zapojili do umělecké skupiny, která na své členy neklade žádné formální nároky: *„Chceme dát dohromady umělecké těleso, které tvoří a do své tvorby integruje lidi, kteří v životě neměli štěstí. Chceme tím ukázat, že člověk není jen tvořivý, ale i společenský, takže my dáváme dohromady skupinu lidí, se kterými můžeme tvořit a nezáleží na tom, jestli má ten člověk akademické vzdělání nebo má titul, je důležité, aby měl chuť a aby chtěl něco dělat v rámci komunity (16).“* Respondentka také popisuje motivaci spojenou s určitou nespokojeností s aktuálním systémem: *„Myslím, že systém je nespravedlivej. Je to nespravedlivě rozdělený, to mě štve a chci na to upozornit tak, aby to bylo jednou dobrý (17).“* Z odpovědi respondentky vyplývá silná sociální angažovanost s problémy společnosti a odpovědnost ke svému okolí. Motivace je teda současně dána **zájmem o tuto problematiku, osobní zkušeností a vůlí ke změně**. Způsob činnosti je zároveň způsobem umělecké seberealizace obou iniciátorek.

Jedna ze tří iniciátorů skupiny, která pořádá pikniky pro osoby bez přístřeší,¹⁰ mi po našem rozhovoru poslala ještě doplňující informaci, o

---

¹⁰ Aktuálně se také zapojují i do pomoci matkám samoživitelkám a seniorům.

dalším členovi jejich organizace: „Jeden člen má motivaci, že ho štve sociální systém a chce ho změnit, chodí i na opravdu odborné diskuse na oficiální místa a stejně jako druhá členka to spíš vnímá, jako potřebu věci změnit a lidem pomoci.“

Iniciátorka za sebe tvrdí, že její motivací je hlavně to, že jí organizace akcí **přináší zábavu**. „Protože to druhá iniciátorka vymyslela a já jsem toho už organizovala hodně a ráda organizuju věci, který nabízejí zábavu. Je to zábava, je to příjemný, je tam jídlo a jídlo máme všichni rádi (Z1).“ Popisuje také, že je pro ni příprava akcí také chvílí, kdy se může setkat s přáteli a trávit čas smysluplně: „Jen tak večírky nás nebaví, potřebujeme něco dělat, aby nám to dávalo smysl. Pro nás jsou to společenské události a když se ten piknik povede, tak máme pocit "hurá" ty lidi jsou šťastný (Z1).“ Ačkoliv respondentka uvádí, že to dělá proto, že jí baví organizovat akce a **setkávat se s přáteli**, z jiných odpovědí také vyplývá, že má radost, když vidí, že jejich činnost má na cílovou skupinu pozitivní vliv.

Podobný důvod ke vstupu do dobrovolnické organizace, má i člen zdravotnické dobrovolnické skupiny: „Myslím, že i proto¹¹ se k tomu lidi přidávají, já ale mezitím co jsem se o tom dozvěděl a opravdu pro to začal něco dělat, uběhly 3 roky. A asi proto, že se mi to líbilo, že je to příjemně pomáhající, už to nebylo s velkýma očima, nevím, zdálo se mi to dobré, pomáhající, byli tam moji kamarádi, tak proč ne (Z10).“ Podobně to cítí i zástupkyně anarchistické skupiny: „Protože protest a zároveň s lidma, kteří jsou podobně naladěni (Z13).“ Téma setkávání s lidmi, kteří mají podobné hodnoty, je v rámci dobrovolnictví motivací a zároveň přínosem jak pro iniciátory, tak pro samotné osoby bez přístřeší.

Ve vzorku respondentů byli zařazeni také dva sociální pracovníci, z čehož jeden aktuálně s osobami bez přístřeší pracuje a jeden pracoval dříve. Oba se nezávisle na sobě shodují v tom, že je pro ně dobrovolnictví způsob, jak osobám bez přístřeší **pomáhat i jinými způsoby**, než které aplikují skrze svoje profesní zaměření. Respondent, který je členem hudební skupiny s osobami bez přístřeší, to komentuje takto: „Mě to baví s těma lidma pracovat i jinak než jako sociální pracovník. A baví mě, jak to těm lidem dělá radost. V rámci sociální práce jsi tam v nějaký pozici, ale u tý muziky je tam jeden na jednoho (Z9).“ Iniciátor osvětově zaměřené skupiny, která zároveň sdružuje sociální pracovníky z různých organizací mluví za ostatní členy: „Všichni lidi pracují v přímý práci. Člověk, co dělá terénního

---

¹¹ Kvůli interakci s ostatními členy.

pracovníka, denně maže chleba, tak má potom tendenci hledat jinou formu pomoci (Z11).“

Z rozhovorů vyplývá, že motivace dobrovolníků se může také týkat toho, že mají pocit, že jsou sami zajištěni a měli by tím pádem pomoci lidem, kteří neměli takové štěstí, jako mají oni. Iniciátorka vánoční sbírky pro lidi bez domova se kromě této činnosti již od patnácti let věnuje dobrovolnictví v různých organizacích. *„Vždycky mi přišlo, že jsem byla v životě spokojená a měla jsem kliku. Takže mi přijde, že když mám čas, tak je dobrý ho někomu věnovat. Co taky jiného můžeš věnovat, když začínáš v patnácti. Ve chvíli, kdy máš čas a prostředky a víš, že si žiješ dobřej život, tak bys měla pomoc lidem, kteří ten život tak dobřej nemaj (Z4).“* Podobný přístup mají i respondenti, kteří jednou za čas pro osoby bez domova vaří. Ti na otázku, proč se rozhodli něco takového dělat, odpovídají, že proto, že měli hodně peněz. Potom se také chtěli zapojit do pomoci a udělat něco dobrého. Jeden z iniciátorů také tvrdí toto: *„Kdybych byl na jejich místě, tak bych byl rád, kdyby se našel někdo, kdo by tohle dělal. A nenechal by mě na ulici bez jídla. Potom je to takový ten vnitřní pocit, že jsem udělal v životě špatný věci a tímhle si je vykupuju (Z3).“* Jeden z iniciátorů křesťanské skupiny svoji motivaci popisuje takto: *„Úplný kořen to má v evangeliu, kde Ježíš, když chodil po cestách tohoto světa, tak se přátelil úplně s každým a nejvíc se přátelil s lidmi, se kterými se nikdo jiný nepřátelil. Obraceli se na něj zejména lidé, kteří byli na okraji společnosti, ti v něj měli naději a doufali v něj. Ta motivace je, že jsem potkal lidi v naší komunitě, kteří toto dělali (Z12).“* Dále svou motivaci shrnuje: *„A mně se to líbilo, že se bavili s lidmi, o které většina společnosti zájem nemá. Hledal jsem taky, co mi říkají Slova evangelia a takto se mi to spojilo (Z12).“*

Iniciátoři skupin, které vaří nebo pro osoby bez přístřeší připravují jídlo, se také shodují v tom, že často používají suroviny, které velké supermarkety vyhadzují a jinak by se nespotřebovaly.

V zásadě tedy můžeme říct, že dobrovolník je člověk, který je nějakým způsobem postojově nakloněn altruismu, sounáležitosti se slabšími a společenské odpovědnosti. Nemůžeme však říct, že by se rysy těchto lidí nějak výrazně shodovaly. Jak popisuje jeden z iniciátorů pomoci osobám bez přístřeší: *„My to nemáme, jako zaměstnání, ale je to součást našich životů a máme při tom vlastní zaměstnání. Třeba ti lidé, co tu byli dnes, tak to byli bankovní úředník, kamarádka pracuje na ministerstvu práce a sociálních věcí, další pracuje v Siemensu (Z12).“*

5. 3 Kategorie vztah k institucím

Vzhledem k povaze dobrovolnických aktivit, které jsou doplňujícím mezičlánkem neziskového sektoru a státní pomoci, jsem se ptala respondentů, jak vnímají tuto svoji roli v rámci těchto tří pilířů. Zajímalo mě, jakým způsobem se k neziskovým organizacím a jiným organizacím vztahují. Ptala jsem se, zda vidí nějaké výhody nebo nevýhody toho, že svoji činnost vykonávají nezištně, a ne pod záštitou nějaké instituce. Zajímalo mě také, v jakém případě by se rozhodli, že se neziskovou nebo jinou organizací stali a jaké by to mělo výhody nebo nevýhody. Část této kategorie je tedy odpovědí na tyto mé otázky, k neziskovým organizacím se však častokrát sami iniciátoři vztahovali ať už se vůči nim vymezovali nebo poukazovali na spolupráci.

Téměř všechny skupiny, se kterými jsem dělala rozhovory, jsou nějakým způsobem *spojeny* s jednou nebo více neziskovými organizacemi. Skupina, která vaří jídlo pro lidi bez domova je třeba spojena s organizací Místní místním z. s., která má přehled o tom, kam mají jídlo donést a kde je aktuálně potřeba. Některé neziskové organizace také podporují dobrovolníky tím, že jim poskytnou prostor, ve kterém mohou vykonávat svoji činnost, poskytují jim cenné rady, spolupřátají s nimi akce nebo pouze podporují jejich aktivity.

Velkou překážkou pro hodně dobrovolnických skupin je, že nemohou mít vlastní transparentní účet, některé dobrovolnické skupiny mají tedy účet přes jinou organizaci, která jim tímto pomáhá. Příklad prospěšného spojení s neziskovou organizací popisuje respondent takto: *„Plánovali jsme vaření na Hlavním nádraží, ale s tím byla hrozná byrokracie. Jeden pán nám poradil, abychom oslovili jednu organizaci, která by nás mohla zaštitit, tak jsme šli na Naději a tam jsme se dostali k jedné paní. (...) A vždycky jsme jí volali, že přijdeme, oni to řekli svým klientům a dělali jsme i letáky. To jsme roznášeli do Armády i na loď Hermes (Z3).“* Organizaci, která ošetřuje lidi bez domova, pomohla nezisková organizace tak, že je proškolila v tom, jak co nejlépe s osobami bez přístřeší komunikovat a zacházet: *„Ano, ostatně my, když jsme začínali, byli jsme hodně zaštiťováni a proškolení Armádou spásy a Nadějí, takže se nedá říct, že jsme si řekli „pojdme ošetřovat“ jen tak (Z10).“* Spolupráce s neziskovými organizacemi se pro některé respondenty zdá výhodná, přínosy jsou patrné obousměrně.

Když jsem se respondentů ptala, zda by se chtěli někdy stát neziskovou organizací, ať už byly odpovědi kladné či záporné, velikou překážkou a tím, co je odrazovalo, byla pro všechny **míra byrokracie a závazků**, které ve spojení se založením organizace vidí. Respondenti zmiňovali jako hlavní problémy byrokracii, současně s určitou **mírou nesvobody**,

závazků a kontrolou činnosti. Respondentka, která pořádá pikniky pro lidi bez domova to shrnuje takto: „*Je v tom hrozně byrokracie, pravidel a hlavně nesvoboda. Já chci mít svoji svobodu. Nechci být vázána žádnou prací, žádnou neziskovkou, je tam i riziko brzkýho vyhoření, ztráty přátel, prostě nechci (Z1).*“ Respondent, který je zároveň sociálním, zase popisuje, že tím, že by se stali neziskovou organizací, nebyli by tak bezbariéroví, jako jsou nyní: „*My v rámci toho, jak to vedeme, a že to chceme mít otevřený, tak ta bariérovost toho nezisku je podle mě minimálně v tuhle chvíli moc velká na to, abychom mohli být takhle otevření, jako jsme teď (Z9).*“

Respondent, který umístil designově provedený věšák na oblečení v blízkosti zastávky Vltavská zjistil, jaké to je, pokud se člověk se svým počinem musí někomu zpovídat: „*My jsme samozřejmě o nic nežádali. První rok to vyústilo v nějaký dopis od dopravních podniků, výzva, že to máme sundat. Dali jsme tam i naši visačku, aby se mohl kdokoliv ozvat, a ne to hned zničit a vyhodit. (...) My jsme potom našli jinou stěnu pod mostem a nemá ji ve správě dopravní podnik a je klid (Z5).*“ Dále popisuje, že před tím, než museli začít řešit nějaké formality s dopravním podnikem, ačkoliv ten jim byl dle respondenta kladně nakloněn, zvládali vše vyřešit. Komplikace, které přišly později pro ně byly překážkou a rozhodli se tedy změnit umístění projektu: „*Ty překážky vycházely z oficiálního postupu. Do té doby jsme to zvládali vyřešit (Z5).*“

Míra byrokracie a formalit, pokud se s nimi setkají, může být určitou překážkou pro dobrovolnické skupiny, které se v oficiálních postupech nevyznají, nechtějí je podstupovat nebo na ně jednoduše nemají, v rámci svého dobrovolnictví kapacitu. Právě z těchto důvodů je někdy dobré být nějakým způsobem zaštitěn nebo být ve spojení s organizací, která má na takovéto postupy osobu, která se v nich vyzná. Zároveň však závisí opět na tom, kolik energie chce do projektu dobrovolník vložit: „*Ve spolupráci s neziskovkou, tak ona ti to může pomoc vyjednat předem, protože má kontakty s úřadama, což se jednotlivci dělá hůř. V rámci takhle malý věci, jako pověsit věšák, to nemá moc význam (Z5).*“

5. 3. 1 Financování a kritika NNO

Výhoda toho, být neziskovou organizací, vidí většina dobrovolníků hlavně v **možnosti získávat finance formou dotací a grantů nebo přijímáním darů.** Studentka, která pořádá vánoční sbírky pro lidi bez domova, vidí finance jako problém ve chvíli, kdy chce dobrovolnická skupina získat peníze darem. Problém vidí hlavně v důvěře ze strany společnosti: „*Na druhou stranu, když nejsou lidi zaštitěni nedostanou tolik prostředků a lidé tomu mohou méně věřit, když to není žádná oficiální*

organizace. Když dobrovolník dělá sbírku a není to ničím zaštitěný, tak lidi to raději pošlou do Člověka v tísni (Z4).“

Sociální pracovník, který sdružuje osoby bez přístřeší, kteří na něco hrají, vidí ztížený přístup dobrovolnických skupin k financím, jako systémovou chybu: „Ve chvíli, kdy něco takovýho děláš, tak to nezapadá do systému a ten systém ti pak nemůže dát podporu. Třeba, že nemůžeme žádat o grant (Z9).“ Upozorňuje tím na fakt, že dobrovolnické skupiny nemají k systémové pomoci přístup a volí tak alternativní řešení, jako jsou třeba transparentní účty přes jiné organizace.

Ačkoliv většina dobrovolníků vidí nedostatek financí, jako mínus dobrovolnictví, respondent, který rozdává lidem bez domova jídlo se na problematiku dívá z jiného úhlu: „Já nejsem závislej na těch, kdo mě sponzorují. Vánoční obědy, co děláme jsou spojeny s nákladama, což si hradíme buď sami nebo nám dávají příspěvky dobrovolníci, ale nejsme financováni státem nebo městem, a tak na tom nejsme tak závislí (Z12).“ Na tom, jak je financování pro skupiny důležité, závisí jejich možnost sehnat peníze jiným způsobem, a to formou darů nebo z příspěvků dobrovolníků.

S financemi souvisí i nedostatek času, na který si respondenti stěžují. Tím, že se jedná o neplacené aktivity, je čas dalším limitujícím faktorem. Dobrovolníci do aktivity nemohou nebo nechtějí tolik svého času investovat, jelikož chodí do stálého zaměstnání nebo mají rodiny.

Oba limitující faktory (finance a čas) však na své činnosti nepociťuje zástupkyně umělecké skupiny: „Na neziskovce mi ale z pohledu formálního vadí ta forma. Když si založíš neziskovku, tak to znamená, že potřebuješ peníze. My všichni chodíme do práce a nepotřebujeme neziskovku, abychom mohli pomáhat. Neziskovky potřebují finance od státu, protože je neumí sehnat jinde. Asi i kvůli zaměstnávání, protože potřebují zaměstnávat lidi. Ale my to nepotřebujeme, já bych tu činnost pak musela dělat, takhle to je zábava. Jak to, že my tu činnost vykonáváme stejně, ale děláme to po práci a kolikrát i aktivněji (I7).“ Respondentka zde naráží na několik fenoménů, které se v odpovědích objevovaly. Několik respondentů odpovědělo podobně, v tom smyslu, že kdyby se stali NNO, přestala by pro ně ta činnost být zábava a volnočasová aktivita. Dále tvrdí, že finance si umí sehnat sami, na rozdíl od NNO, které si dle respondentky neumí sehnat peníze jinde. Zároveň tvrdí, že jejich neefektivita může být také z toho důvodu, že na vedoucích pozicích neziskových organizací většinou nebývá manažer, který má zkušenosti s vedením týmu a organizace, ale sociální pracovník v roli manažera.

Podobně kriticky se k financování a neefektivitě nestátních neziskových organizací vyjadřuje i respondentka, která pro osoby bez přístřeší pořádá pikniky. Popisuje situaci, kdy pro jistou neziskovou

organizaci pracovala jako fundraiserka a měla pro organizaci získat grant na deskové hry. To jí nedávalo smysl, ve chvíli, kdy si místo toho, aby to získávala ona, na základě grantu, mohli místo jejího placeného místa, hry rovnou pořídit. *„Vždycky mi to prostě přijde, že stát by jim měl dávat víc peněz, ale pak v té sociální sféře mají tolik zaměstnanců, kteří jsou neschopný a je to hrozně neefektivní. Ta neefektivita mě štve. Přišlo mi, že se museli řídit tím, co měli naučený z kurzů time managementu, kterej maj většinou úplně šílenej a dalších věcí. Všechno dělali podle pravidel, i když to kolikrát nemělo smysl (Z1).“* Stejně jako zástupkyně umělecké skupiny popisuje, že si peníze umí sehnat i jiným způsobem a stejným způsobem upozorňuje na to, že kdyby se stali organizací, nedělala by věci tolik: *„Snažíme se prostě dělat věci co nejvíc efektivně. Navíc, kdybych to dělala za peníze, tak bych do toho tolik nedala a když to dělám dobrovolně, tak bych se u toho klidně ztrhala, protože to je hlavně zábava a koníček. A to je hroznej rozdíl (Z1).“* V této chvíli by bylo dobré přinést pohled na financování NNO i od člověka, který má rozdílný názor. Mezi respondenty se však o kritice financování neziskových organizací nikdo jiný nezmiňoval. Toto téma je tedy vhodné pro podrobnější zkoumání a nelze usuzovat, že financování neziskových organizací je pouze neefektivní, ačkoliv jsou námitky vůči němu validní.

Rozpor mezi financováním a nezávislostí výstižně vyjádřila respondentka ze skupiny, která vaří: *“Tak ta výhoda je ta, že si můžeme dělat, co chceme. A nevýhoda je ta, že za to nedostaneme žádný prachy. Pro sebe nebo i na údržbu prostoru nebo nájem (Z13).“* Stejná respondentka také upozorňuje na to, že finanční situace může být ještě složitější v menších městech, kde není tak snadný přístup ke zdrojům, jako v Praze.

Z důvodu financování se nyní bude dobrovolnická skupina studentů ošetřujících na ulici, stávat zapsanou organizací. *„V současný době neexistuje žádná služba od bank, která to může vypsát fyzický osobě, lze to jen pro právnickou osobu, což je náš nejdůležitější důvod, proč se teď budeme stávat oficiálním spolkem (Z10).“*

Dobrovolníci tedy často nevyjadřují potřebu stát se kvůli financím nestátní neziskovou organizací, jelikož si umí sehnat finance jinde, většinou ale neoficiálně, což pro ně může být rizikové. Na to, aby se stali organizací by však museli vynaložit energii, kterou do činnosti nemohou nebo nechtějí vkládat. Na otázku, co by se muselo stát, aby se formální organizací stali, odpověděl respondent, sociální pracovník takto: *„Musel bych do toho být trošku víc zažranej. (...) Když se vytvoří nějaký pevnější tým dobrovolníků, hierarchie a když to dobrovolnění začne zasahovat do soukromého života. Člověk potřebuje mít nějaké peníze. (...) Tu nutnost toho*

mít tu hlavičku neziskový organizace úplně necítím, leda bych to chtěl mít víc pod kontrolou (Z11).“

5. 4 Kategorie dopady dobrovolnictví na společnost, cílovou skupinu a dobrovolníky

Tato kategorie je rozdělena na tři části. Ptala jsem se respondentů, jaké reálně dopady, v návaznosti na jejich dobrovolnickou činnost, zaznamenávají v oblasti společenské, v oblasti cílové skupiny osob bez přístřeší a pro ně samotné.

5. 4. 1 Pro společnost

Dobrovolníci se většinou nesetkávají s negativní zpětnou vazbou ze strany společnosti. Ohlasy na činnost dobrovolníků bývá většinou kladná a podpůrná nebo alespoň tolerující. S jediným odporem se setkala anarchistická skupina při rozdávaní jídla, kdy byli konfrontováni policií. Dobrovolníci se ve svém okolí, zřejmě dané i sociálním okolím, které je podobným činnostem nakloněno, nesetkávají s kritikou Lehké pochyby nebo nepochopení někdy cítí ze strany rodinných příslušníků.

Dobrovolník, který rozdává jídlo lidem bez domova vnímá, že jejich činnost má pozitivní vliv na společnost v tom ohledu, že svojí činností dávají **pozitivní příklad** lidem, kteří by chtěli také pomáhat, ale z jakéhokoliv důvodu ještě nezačali: *„Pro společnost, že třeba uvidí někoho, kdo to dělá a začnou to dělat taky. My máme návod (Z3).“* Respondent také cítí, že dobrovolnictví je určitým způsobem pro společnost pozitivně formující činnost. K tomu jistě přispívá příkladem nedávná společenská vlna solidarity a dobrovolnictví, v souvislosti s koronavirovou krizí, kdy se běžní občané zapojovali dobrovolně do pomoci lidem, kteří byli nakažou nebo opatřeními nějak zasaženi. Respondent vnímá dobrovolnictví takto: *„Společnosti to přináší takovou jemnost. V okrajových částech společnosti se napojují na ten náš návod a zjemní se a začínají to brát, jako že pomáhání k životu patří (Z2).“* Student, který ošetřuje osoby bez přístřeší, pozitivní příklad popisuje takto: *„Navíc, ukazuješ těm lidem, že v každém může být něco dobrého a že nakonec není tak těžký vyjít na ulici, s někým se spojit a pomoci mu. Hodně lidí to mohlo nějak inspirovat, že pošlou někam tu stokorunu a třeba to někomu pomůže (Z10).“*

Velký přínos dobrovolnických skupin je také způsob, jakým zprostředkovávají možnost pomoci pro lidi, kteří nechtějí pomáhat lidem bez domova přímo, ale do pomoci se nějakým způsobem zapojit chtějí. Takoví lidé nepotřebují jít ovazovat nohu lidem bez domova nebo jim rozdávat jídlo, ale rádi přispějí třeba materiálně. Toto popisuje třeba

iniciátorka pikniků: „Navíc se do toho může zapojit strašně moc lidí, aniž by museli dělat spoustu věcí, stačí, když donese koláč a je součástí tý věci. Máme hodně lidí, co jsou součástí, pomáhají a nemusejí kvůli tomu chodit do terénu. I ti, co chtějí pomáhat se někdy bojí tý přímý interakce s lidma bez domova a každé na to prostě není. (Z1).“

Několik dobrovolnických skupin, se zároveň nesoustředí pouze na pomoc lidem bez domova, ale jejich činnosti mohou využít i občané se střechou nad hlavou. Například skupina, která několikrát týdně vaří jídlo, upozorňuje na svoji zásadu, že jídlo není pouze pro lidi bez domova, ale úplně pro každého, kdo se chce najíst: „Proto ráda říkám, že je to pro všechny bez rozdílu a může tam přijít kdokoliv. Neřeší se, jestli to je člověk bez domova nebo kravaťák z korporátu, jestli je střízlivej, opilej. To jídlo stírá rozdíly mezi lidma a je pro všechny (Z13).“

V neposlední řadě dobrovolnictví zásadně přispívá **k tvorbě lokálních, funkčních komunit**. Jedna z respondentek popisuje situaci, kdy dostala darem několik kilo ovoce: „Já jsem rozhodla sítě a vím, kdo je mezi mýma známýma v blbý situaci a ptám se jich. (...) Zním spoustu lokálních spolků, většinou to dělaj lidi, co maj děti a pomáhaj lidem, co je zasáhla korona. Zajišťujou spoustu činností pro děti a utužujou vazby v rámci čtvrti, všichni se znají, tak se k sobě chovají ohleduplněji. Ta čtvrt' potom vzkvétá. Když máš velkej celek, tak to neudržíš, ale ten lokální dopad je velkej (Z1).“ Téma vznikajících komunit, na základě voluntérství, je však velmi široké téma a nebudu jej zde v souladu s cíli práce dále rozvádět.

Iniciátor pomoci lidem bez domova tvrdí toto: „Dobrovolnictví, můžu mluvit akorát za nás, tak jsme blíž problémům, než stát nebo organizace (Z12).“ Na to navazují výpovědi některých dobrovolníků, kteří tvrdí, že, že jsou dobrovolníci často u problémů cílové skupiny dřív a blíž a nestojí mezi nimi žádná bariéra v podobě instituce.

Iniciátorka umělecké skupiny vidí hlavní přínos pro společnost takto: „Dobrovolníci podle mě hasí problémy společnosti (Z7).“ Popisuje mnohostranné výhody dobrovolnictví a jeho důležitost pro společnost v mnoha ohledech: „Každej dobrovolník je pecka. Dobrovolník jde zachránit lidi, ale pomáhá i sobě. Je to ale problém, když na dobrovolníky není ze strany státu brát zřetel. Kdyby měla zájem společnost, lidi, tak bude mít zájem i politika. Naším cílem je, aby si lidi, kteří hejtujou bezdomovce, uvědomili, že to můžou být i oni (Z7).“ Podobně, jako iniciátorka umělecké skupiny, uvažuje nad tím, že jsou dobrovolníci v přední linii problémů student, který ošetřuje osoby bez přístřeší: „Pro společnost obecně, určitě v jistém aspektu ulevujeme zdravotnímu systému, určitě pomáháme sociálnímu pracovníkovi, v jistém ulevujeme i tomu sociálnímu systému. Myslím si, že v zásadě, když někoho přesně a cíleně nasměruješ podle jeho

aktuálního problému tak že nakonec trochu uvolníš trochu ruce lékařům, pošleš ho cíleně, nenecháš ho brouzdat kamkoliv. Myslím si, že pravdou je, obecně když něco zaléčíš v dobré době, tak je to levnější, než když pak léčíš komplikace z toho základního stavu vznikající (Z10).“ V tomto případě se však také jedná o skupinu, která je v naší republice první svého druhu, a to jí také dává možnost cítit svou činnost, jako zásadní a výjimečnou.

Stejný respondent také popisuje situaci, kdy byl na praxi ve zdravotnickém zařízení, které v rámci jeho praxe navštívil člověk bez domova, tuto zkušenost popisuje takto: *„Osobně když jsem chodil na stáže v nemocnici v rámci předstátnicové přípravy, tak když se takový člověk objeví, tak to je potom pro ten zdravotní personál zážitek na celý den. (...) Pochopitelně řada lidí na ulici má problém se zdravotním systémem jako takovým. Může se stát, že někdo byl v nemocnici, tam ho odbyli, nebo se nechal ošetřit na Naději, tam se s někým nepohodl a od té doby zatvrzele říká, „já už nikam nepůjdu nechte mě tady, já už nic nechci“ (Z10).“*

Těmito výroky se dostáváme k zásadnímu faktoru dobrovolnictví, a to, že dobrovolníci mohou být častokrát **spojujícím mostem mezi osobami bez přístřeší a institucemi**. Příkladem může být právě třeba nemocnice, do které člověk bez domova možná snáze půjde, po dobré zkušenosti s dobrovolníkem. Stejně tak dle respondenta, který hraje v kapele s lidmi bez domova, snižuje dobrovolnictví bariéry i mezi lidmi bez domova a majoritní společností: *„Většinová společnost vytlačuje ty lidi na okraj společnosti a ve chvíli, kdy jsou tady dobrovolnický organizace v majoritní společnosti, tak se snižují ty bariéry mezi těma lidma bez domova v extrémní chudobě a tou většinovou společností. A to je základní předpoklad pro to, aby nedocházelo k tak obrovskému sociálnímu vyloučení (Z9).“*

5. 4. 2 Pro osoby bez domova

Faktor, který dobrovolníci také zmiňují, je **důvěra**, kterou si člověk bez domova může vytvořit právě k dobrovolníkovi. Výhoda dobrovolnictví ve směru k lidem bez domova je, že k němu dobrovolník, narozdíl od sociálního pracovníka, může přistupovat, jako **rovný k rovnému**. Jak popisuje respondent, sociální pracovník, tento rovnostářský vztah je často hlavní věcí, kterou člověk bez domova potřebuje: *„Pojďme se jim věnovat i jinak než v rámci instituce. Lidi bez domova se líp navážou, když k nim člověk přistupuje jako jeden k jednomu a sociální pracovník má svojí roli. V rámci přístupu, který je nejfunkčnější, tak se potřebuješ zbavit tý role, abychom tam byli s těma lidma na rovno. To je nejudržitelnější způsob pro jejich motivaci. Ve chvíli, kdy se rozhodnou a maj bezpečný prostředí, tak se potom jednodušeji rozhoduje a dělá věci sám za sebe, což vede k udržitelný*

změně (Z9).“ Upozorňuje zde na to, že člověk bez domova potřebuje hlavně přítele, člověka, který není ani z bezdomovecké komunity, ani k němu nepřístupuje z pozice nějaké funkce. O setkávání mimo svoji skupinu mluví dále takto: „Vypadnou z té pobytkovy, sociální služby. Rozšiřuje se okruh jejich sociální skupiny přirozenou cestou (Z9).“

Skupina, která rozdává lidem jídlo si také zakládá na tom, že s lidmi bez domova tvoří hlavně přátelský a rovný vztah: „Pro ně jsme často jediný lidi, se kterými oni mohou mít přátelské vztahy. Potřebují mít s někým cit, který je hezký a pro člověka, který je buď na ulici nebo je drogově závislý nebo na konci života, tak pro tyhle lidi je náročné najít někoho, s kým by mohli takové věci zažívat. Já to poznám tak, že jsou strašně vděční, že s nimi někdo mluví, jako rovný rovným, na stejné úrovni (Z12).“ Popisuje také, že většinová společnost a instituce, už ze svého principu, člověka bez domova zaškatulkovává, což se stírá právě dobrovolnickým přístupem „rovným s rovným“. Takový vztah potom na osobu bez přístřeší může mít velmi prospěšný a motivující vliv.

Respondenti popisují, že lidem bez domova zprostředkovávají kontakt s „běžnou společností“, a zároveň jim svou činností poskytují **nadstandardní zážitky**, které jsou dostupné pouze lidem z majoritní společnosti. Nadstandardní jsou pro lidi bez domova v tomto kontextu, myšleny takové činnosti a zážitky, které jsou standardní pro majoritní společnost. Několik respondentů použilo výstižné sousloví „aby se cítili, jako lidé“, což chtějí docílit právě nadstandardními službami, které jim často nemohou poskytnout neziskové organizace ani jiné instituce.¹² Respondentka, která pořádá pikniky tuto skutečnost vidí takto: „Mám pocit, že některým těm lidem dáváme skrze naše akce pocit, že "jsou lidi" a ve chvíli, kdy se ten člověk cejtí, že je člověk a má pocit, že na něm někomu záleží, tak má šanci se sebrat a něco se sebou dělat. Snažíme se rozdoutnat uhlíky toho, že život může být i normální a se člověk může zase zapojit do společnosti (Z1).“ Dále popisuje, že toho dosahují tím, že se jim snaží podávat velice kvalitní pohoštění, hezky ho servírovat a nepřístupují k nim, jako kdyby k osobám bez domova. Podobně smýšlí i respondent, jehož skupina rozdává lidem jídlo a navazuje s lidmi přátelské vztahy: „Oni cítí ze strany společnosti, že nejsou přijímaní a my jim zprostředkováváme ten kontakt se společností, že nejsou úplně izolovaní a vyčlenění, ale díky nám chápou a jsou nám za to vděční, že se mohou plně cítit, jako lidé. Že

---

¹² Ačkoliv i v neziskovém sektoru vznikají tyto tendence. Příkladem může být Komunitní centrum Žitná - Farní charita Praha 1, které ženám bez domova poskytuje komunitní a kreativní centrum, v rámci kterého se mohou všelijak kreativně umělecky vyžít.

nejsou odmítání a neodmítají je všichni (Z12).“ Kromě nadstandartní zážitků se také dobrovolníci zasazují o **přirozenou resocializaci** lidí na ulici.

Z výpovědí vyplývá, že dobrovolníci mají čas a kapacitu, na rozdíl od neziskových a jiných organizací, poskytovat lidem bez domova okamžiky „normálního“ života, jako je přístup ke kvalitní potravě, přátelským vztahům nebo možnosti zapojit se do umělecké nebo hudební skupiny. Díky dobrovolníkům se mohou některé části dnů osob bez přístřeší více přibližovat tomu, jak vypadá den člověka s přístřeším. Dobrovolníci vidí právě v této nadstavbě dobrovolnictví **motivující potenciál**, který nemůže být ničím jiným nahrazen.

Právě těmito přínosy mohou být dobrovolnické organizace funkčním a zásadně důležitým doplňkem sociálních služeb, které se snaží pomáhat lidem bez domova hlavně po té formální stránce. Tím se samozřejmě nevylučuje podpůrný a přátelský vztah mezi sociálním pracovníkem a člověkem bez domova, ten však bude vždy ohraničen institucí sociálního pracovníka a hranicemi, které si už z principu své profese musí udržet.

Tento rozdílný přístup sociálního pracovníka a dobrovolníka respondent, sociální pracovník popisuje takto: *„Jako profesionál mám pocit, že profesionálové pomáhají víc kvantitativně, ale ne zase kvalitativně, protože kvantitativně potřebují mít počet kontaktů a klientů za hodinu. Dobrovolník se může zaměřit třeba na to, že dostane z ulice jednoho člověka a pak chodí různě po velkých organizacích a protlačuje tam toho klienta. Někdy to může být na škodu a někdy to může pomoci (Z11).“* Poukazuje zde na to, že dobrovolnická pomoc je více zaměřena na jednotlivce, jelikož se mu může dobrovolník věnovat na individuální bázi více, než sociální pracovník, který musí pomoci většímu množství lidí. To s sebou přináší aspekt **kvality** dobrovolnické pomoci, skrze nadstandartní činnosti, které byly popsány výše.

5. 4. 3 Pro dobrovolníky

Jelikož dobrovolníci nejsou za svoji práci nijak finančně oceňováni, zajímalo mě, co dobrovolnictví přináší jim. Tato kategorie se zčásti překrývá s kapitolou o motivacích, jelikož motivací jsou často přínosy činnosti. Jak již bylo zmiňováno, pro dobrovolníky jsou skupiny místem setkávání s lidmi podobného smýšlení, místem pro seberealizaci a smysluplné využití volného času, které mnohokrát přináší zábavu.

Další přínos vidí dobrovolník, který poskytl práci a přístřeší dvěma lidem bez domova v tom, že mu ti lidé pracovně pomohli a zároveň mu rozšířili obzory: *„No, nějakou práci udělali. Je to další barevný střípek do tý*

mozaiky příběhů a všeho. Poslechněš si, jak cukrář z Hostovic nebo kde to dělal, že umí péct. Že za těma sešlejma, vyhublejma osobama může bejt příběh. Že něco dělali, uměli... Poznání. Poznání dalších lidí i s jejich chybama. A dobrej pocit v tom, že někomu něčím pomůžeš a dáš mu radost. Pak je vidíš, jak tady tancujou na techno úplně šťastný (Z8).“

Podobně vidí přínos pro svůj život i respondent, který zastupuje organizaci, která rozdává lidem jídlo a navazuje s nimi přátelské vztahy: *„Kromě toho, co jsem říkal, tak mi to dává širší pohled na život. Díky tomu, že se setkávám třeba s lidma bez domova, tak se mi líp chápou problémy života všeobecně. Jsou pro mě takoví učitelé života. Je to takový dar, že vidím, že nějaký problémy, takový běžný v mém životě, že mají nějaký rozměr, ale ten rozměr, díky tomu, že se setkávám s lidmi bez domova, tak rozměr mých problémů není tak velký, jako těch lidí bez domova. Někdy má člověk tendenci vidět svoje problémy větší, než jsou ve skutečnosti a potom mě to obohacuje celkově. Když se setkávám s lidmi, kteří jsou jiný, než jsem já. Tak mi to dává takovou pestrost a bohatství života (Z12).“*

Sociální pracovník v odpovědi překrývá přínos pro sebe s přínosem pro společnost a tvrdí: *„Mám jinej nástroj v práci se společností, že nedělám jen v sociální službě, ale můžu se i podílet na tom, že destigmatizuju skupinu i jiným způsobem (Z9).“*

Vyozorovala jsem v rozhovorech velkou skromnost některých dobrovolníků v tom, že se nijak nechlubí s tím, jak velké dopady jejich činnost má. Což možná sami ani ze svého pohledu nemohou vidět, jelikož jsou součástí jednotlivých skupin, které však dohromady dělají rozdíly znatelné. Dobrovolníci často upozorňují na to, že ví, že jejich činnost není spásodárná, a často ji nevidí, jako činnost, která by zásadním způsobem něco změnila. Vzápětí ale mluví o tom, jaké konkrétní pozitivní dopady to dle jejich perspektivy na lidi bez domova má. Jejich odměnou často bývá to, že vidí, že dělají někomu radost, někoho posouvají a ukazují lidem bez domova, že na nich někomu záleží.

5. 5 Kategorie rizika

Zatím byly popsány pouze benefity a přínosy dobrovolnictví. Nic není jednostranné a i k dobrovolnictví je třeba přistupovat opatrně a mít na paměti rizika, která z jakékoliv práce s lidmi plynou. Tato část by zde neměla být od toho, aby poukazovala na nedostatky nebo problémy spojené s dobrovolnictvím. Neměla by od dobrovolnictví nikoho odrazovat, ani vyzdvihovat chyby některých skupin nebo jednotlivců. Může však sloužit, jako uvedení do problematiky rizik, která mohou, a ne nutně musí, být spojeny s dobrovolnictvím. Může být také inspirací

k zamyšlení pro stávající nebo budoucí dobrovolníky a měla by jim sloužit spíše ku prospěchu.

Kategorie kvantita sociální práce versus kvalita dobrovolnictví s sebou přináší i jisté komplikace. Sociální pracovník, který zastupuje osvětovou organizaci, upozorňuje na rizika pro cílovou skupinu i dobrovolníky, která s sebou dobrovolnictví může přinášet. Mluví se zde hlavně o **překračování jasně daných hranic a limitů**, které svazují a zároveň chrání sociálního pracovníka a se kterými dobrovolník není mnohdy seznámen. Respondent uvádí příklad: *„Přece jen profesionální sociální pracovník má nějak naučený nějaký věci, třeba že s klientem se nemá spát, že by se mu neměly dávat peníze nebo by se před ním nebo s ním neměli příliš opíjet (Z11).“*

Respondent zde mluví o postupech, které mají sociální pracovníci naučené a předcházejí tak díky nim nežádoucím jevům ve vztahu s klientem. Sociální pracovník, který hraje s lidmi bez domova popisuje situaci, jako **bezhraničnost**: *„To riziko je bezhraničnost, pro nás. Minimálně v tom, že je mnohem těžší si udržovat hranice, že lidi, který jsou osamělí, jako lidi bez domova, se rádi navazují na jednotlivce. V rámci té pozice sociálního pracovníka si tu hranici můžeš líp udržet. V rámci dobrovolnictví je to náročnější, ale zároveň pro ty lidi mám pocit, že ve chvíli, kdy nebudeme profíci a budou to dělat lidi, který o bezdomovectví moc nevědí, tak těm lidem můžou ublížit (Z9).“* Na otázku, jak by jim mohli ublížit odpovídá: *„Jakože neodhadnou nějakou situaci, že řekneš něco nebo jim ublížíš nebo je zklameš. Ve chvíli, kdy lidi bez domova nemající důvěru ve společnost a ty jim dokážeš že ti nemůžou věřit, tak to může mít zásadní dopad na práci a komunikaci s nimi (Z9).“* Neopatrné **zacházení s důvěrou**, kterou si právě dobrovolníci mohou vybudovat velmi silnou, se může vymstít všem stranám. Na podobný problém upozorňuje i jedna z iniciátorek umělecké skupiny: *„Já vidím riziko třeba pro lidi, kteří tomu budou bezmezně důvěřovat. Ty si uděláš důvěru, ale ten člověk tě může zklamat, stejně jako kdokoliv jinej. Musíš brát na zřetel, že občas komunikuješ s člověkem, co byl třeba podvodník nebo v životě vyrůstal v podmínkách, kde ho nenaučili, jak žít jinak. A než se naučíme na to prostředí, kde si nelžeme, tak to může někoho zlomit. To je riziko i pro ně (Z7).“*

Na tyto rizika si musí dát pozor hlavně dobrovolníci, kteří jsou s lidmi bez domova v intenzivním kontaktu nebo s nimi spolupracují v rámci dlouhodobého projektu.

Sociální pracovník, který zastupuje osvětovou organizaci zároveň vidí rizika ve dvou věcech. První je ta, že lákavost a složitost cílové skupiny k sobě může přitáhnout mnoho nadšených dobrovolníků, kteří si však nemusí být vědomi okolností, které se k danému člověku a cílové skupině

vážou, a v této sféře nemusí dlouho vydržet. Tento názor demonstruje na příkladu: „Dobrovolníci ale nemusí mít úplně soudnost, mohou mít mesiášský syndrom, což může být samozřejmě i u sociálních pracovníků. Může si říct, „nikdo mu nepomoh a já mu pomůžu.“ Klient, který je na ulici 20 let, pracoval s ním Pavel Pěnkava, Aleš Strnad a přijde dobrovolník a řekne "já ho teď zachráním". Nikdo mu nedá ty informace, že se s ním tohle a tohle zkoušelo, že ho může třeba okrást. Tam je to riziko toho dobrovolničení, že nezná ty limity svázané třeba v nezisku (Z11).“

Dobrovolník se může pustit do činnosti se kterou předem nemusí mít tolik zkušeností, dá do ní ze začátku veškerou svoji energii a při zklamání je možnost brzkého vyhoření. To se může stát samozřejmě i profesionálovi, ale naráží na to, že ten většinou vyhoří spíše z formálních činností. O krátkodobém zapálení některých dobrovolníků mluví takto: „Díky tomu, že tady jsou dobrovolnické aktivity, tak to může dělat kdokoliv, kdykoliv a nikdo nám to nezakazuje. Je to hlavně o tom času a o tom, že motivace některých lidí může být hodně velká, ale krátkodobá. Spousta lidí se nadchne pro ty aktivity, že teď všechno bude super a ta akce potom skončí a svět se nezmění. Pár dobrovolníků vždycky odpadne (Z11).“ S tím souvisí odpovědi na moji otázku ohledně toho, jak se skupina vidí za pár let a zda má nějakou vizi. Je třeba počítat s tím, že vize některých skupin je dost nejasná nebo úplně chybí.

Druhý problém, který může při dobrovolnictví nastat je, když si dobrovolník projektuje do činnosti nějaké vnitřní problémy: „Problém je taky, když má člověk problém s mocí. Třeba, když mu v dětství chybělo uznání. Dává třeba sendvič, ale chce, aby ten druhý poděkoval. A pak ho to povznese a nejen, že dal někomu sendvič, ale ještě ho naučil poděkovat. Takoví lidé vydrží v praxi tak dva roky a zjistí, že to prostě není o tomhle (Z11).“ Tento problém samozřejmě také může být i u sociálních pracovníků, u těch se však očekává, že v průběhu přípravy na profesi byli s těmito riziky seznámeni nebo prošli nějakým sebezkušenostním výcvikem.

Negarantovatelností dobrovolnických aktivit je také dána určitá **míra nespolehlivosti nebo netrvalosti** některých skupin nebo projektů. Toto nemusí být vždy na škodu a může to být naopak odrazem přirozené dynamičnosti skupin, které v neziskovém sektoru nemůže být dán takový prostor. Příkladem může být třeba situace respondenta, který dal práci a přístřeší dvou lidem bez domova. Při zpětném kontaktování jsem se dozvěděla, že byl nucen pány vyhodit, jelikož neplnili to, co slibovali a zároveň způsobovali určité problémy. Můžeme polemizovat, zda by se podobná situace stala v neziskovém sektoru, kde by se s pány systematicky pracovalo nebo zda právě zdravá spolupráce s běžným

občanem, který adekvátně reaguje na jejich nepřiměřené chování, může být impulsem ke změně a být dlouhodobým přínosem. Uvedu zde také příklad sociálního pracovníka, který byl předem dohodnutý na určité službě, kterou mu dobrovolnická skupina měla poskytnout a záviselo na ní několik jeho klientů. Dobrovolná skupina se ale zachovala neočekávaně a sociální pracovník musel řešit situaci jiným způsobem, než na kterém se se skupinou dohodnul.

Dobrovolníci však svoji činnost dělají bez nároku na honorář, a tak jsou podobné situace nepostihnutelné a ani by o to snad nikdo už z principu nestál.

Zde také narážíme na to, že tím, že jsou dobrovolnické aktivity většinou nikým negarantované a nekontrolované, vždy se může najít někdo, kdo takové situace může využít. Mezi respondenty se však nikdo, kdo by na toto upozorňoval nenašel. Několikrát však bylo zmíněno, že tím, že je to činnost neoficiální, mají respondenti občas obavy z toho, že je někdo za jejich aktivitu bude chtít postihovat. Respondent, který pověsil designově provedenou šatní skříň pro lidi bez domova to vidí takto: *„Tak nevýhodou je, že člověk za to může dostat ještě přes prsty, když se nikoho na nic neptá a něco udělá. Ne nadarmo se říká, že cesta do pekla je dlážděna dobrými úmysly. Navíc se to člověku nemusí vždycky povést (Z5).“* Podobné věci se obává i student, který ošetřuje lidi na ulici: *„Já jsem strašně rád, že se nenašel nikdo, kdo měl tendenci udávat, žalovat, volat policii nebo něco takového (Z10).“*

Dobrovolník je tedy vždy na tenké hranici, které by si měl být vědom a měl by s ní umět zacházet. Dobrovolníkem se může stát kdokoli bez jakýchkoli omezení, což je jednou z výhod našeho demokratického a svobodného systému, na druhou stranu je zodpovědnost za činnost vždy dána dle individuálního citění dobrovolníků, což může být rizikové pro cílovou skupinu i pro samotné dobrovolníky.

Zástupce skupiny, která dává jídlo osobám bez přístřeší a navazuje s nimi přátelský vztah, přemýšlí o rizicích spojených s touto činností následovně: *„Hodně mezi sebou mluvíme o tom, co děláme a probíráme, jak to děláme. Navíc to děláme společně a nepouštíme se do věcí, který jsou nereálný. Dost jsme pomohli konkrétním lidem. Ale neděláme to, že třeba naslibujeme lidem spoustu věcí, a pak bychom to neudělali. Navíc máme hodně zkušeností s tím, jak věci fungují. Jsme taky v kontaktu s lidmi ze sociálních služeb a víme, kdo a jak co dělá. Takže se tímhle snažíme těm rizikům vyvarovat (Z12).“*

V tomto případě může být vhodným východiskem pro zachování svobody dobrovolnictví a alespoň částečné prevence rizik, právě kontakt s odbornými pracovníky, kteří dobrovolníkům mohou poradit

s bezpečností jejich činností. Je však třeba mít na paměti, že přínos dobrovolnictví tkví právě v tom, že dělají věci jinak a „po svém“. Což by mohlo striktnější spojení s institucí zbytečně narušovat.

Nakonec jsem se tedy ptala sociálního pracovníka, jaké by měly dle něj být udržitelné motivy dobrovolníka: *„Musí to člověka bavit. Musí mít zabezpečenou rodinu a sám sebe a musí to brát jako volnočasovou aktivitu... Potom jsou dobrovolníci, kteří to berou, jako poslání, ale člověk se stejně musí něčím žít. Taková ta práce za byt a stravu, někde v Africe, to může dělat třeba rok, ale stejně potom potřebuje mít vlastní život. Kdokoliv. Takže musí taky vidět ten smysl v tom, samozřejmě ten smysl musí být reálný, ne fiktivní. Jako ta paní, která si myslí, že jako jediná dává lidem sendvič a pak zjistí, že to tak není. Neměly by tam být ty negativní motivy moci nebo že mě nikdo neuznával, tak jdu rozdat sendviče lidem bez domova takhle si jde kupovat to uznání těch lidí. Ale vlastně i to může fungovat asi. Asi by to bylo blbý, kdyby taková paní dělala třeba terapie nebo misionářství. Znímá lidi, kteří roznášeli Ježíše Krista mezi lidi bez domova. Může to být i ku prospěchu těm klientům, ale hlídat si tam hranice je mnohem těžší. Tam je hodně potřeba dodržovat ty hranice, takže hodně záleží na formě té pomoci (Z11).“*

Shrnout se to dá tak, že **udržitelné dobrovolnictví** by mělo mít reálný a splnitelný cíl. Dobrovolník by si neměl pomoci něj léčit své vnitřní problémy a mít pocit, že jeho činnost přinese zásadní změny, aby přešel riziku vyhoření. Činnost by ho měla primárně bavit a zároveň by měl za svou činností vidět určité výsledky třeba v podobě dobrých pocitů z dobře odvedené nebo smysluplné činnosti.

5. 6 Kategorie obecné přínosy dobrovolnictví

Tato kategorie je záměrně oddělena od kategorie dopadů na společnost, cílovou skupinu a dobrovolníky, jelikož se zaměřuje na přínosy dobrovolnictví širěji, v kontextu celého systému pomoci osobám bez přístřeší.

Dle odpovědí respondentů a analýzy celého textu, je dobrovolnictví doplňující složkou práce s lidmi bez domova. Je také nadstavbou a přínosem pro lidi bez domova, pro lokální i globální společnost a pro dobrovolníky samotné. Dobrovolnictví už z principu napomáhá **deinstitucionalizovat** pomoc lidem bez domova, která je z institucí redistribuována dobrovolníky do komunit a lokálních sfér. Jak popisuje respondent, který hraje v kapele s lidmi bez domova: *„Je v tom¹³ ta*

---

¹³ V dobrovolnictví.

deinstitucionalizace, ta je hrozně podstatná, abychom si uvědomili, že lidi bez domova nejsou něco, co nepatří do společnosti, ale že tu vždycky byli a jsou prostě lidi chudší a bohatší, a že na tom nezáleží. Že ta lidská hodnota je vlastně pořád stejná (Z9).“ Tímto naráží i na další důležitý aspekt dobrovolnictví a tím je **destigmatizace** osob bez přístřeší, která se děje přirozenou formou. Pozitivním příkladem a pozitivním přístupem k lidem bez domova, ze strany běžných občanů, mohou běžní občané postupně měnit svůj přístup k nim. Tím, že dobrovolníci vytvářejí pozitivní pohled na lidi bez domova, mohou pomáhat překonávat se strachy a stereotypy, které mohou pociťovat členové majoritní společnosti, ve směru k lidem bez domova.

Svou bezbariérovostí a různorodou činností, která je často spojena se určitou formou společenské události, také přispívají ke **snížení sociálního vyloučení**. Svou kvalitou činnosti, kterou lze najít třeba v individuálnějších přístupu nebo třeba ve kvalitě podávaného jídla, se stávají nezastupitelným doplňujícím jevem pro neziskové služby i sociální služby obecně.

5. 7 Odpovědi na výzkumné otázky

V této části bych se na základě analýzy pokusila odpověd' na stanovené výzkumné otázky:

1. Jaké jsou motivace iniciátorů nebo hlavních participantů k iniciaci dobrovolnických aktivit pro lidi bez domova?

Motivace respondentů se přirozeně překrývají s přínosy, které jim dobrovolnictví přináší. Zároveň se jednotlivé motivy mohou překrývat i u jednotlivých respondentů. Motivace by se daly rozdělit takto (viz kategorie motivace):

- a) Motivace vycházející z potřeby změnit nebo poukázat na negativní sociální jev, se kterým je dobrovolník nespokojený.
- b) Motivace vycházející z potřeby připojit se ke skupině podobně smýšlejících lidí.
- c) Motivace vycházející z potřeby smysluplně naplnit volný čas, pobavit se, dělat něco v čem je respondent dobrý a seberealizovat se.
- d) Motivace vycházející z potřeby pomáhat lidem, kteří se mají hůře než respondent.
- e) Motivace vycházející z náboženského nebo ideologického přesvědčení.

2. Jak vnímají iniciátoři nebo hlavní participanti pozici dobrovolnické platformy v oblasti pomoci osobám bez přístřeší v kontextu systému sociálních služeb a pomoci lidem bez domova?

Tato otázka je zodpovězena hlavně v kategorii vztah k institucím, díky které je možné vymezit roli dobrovolnictví. Vztah je zde vymezen otázkami, týkajícími se výhod a nevýhod dobrovolnictví, oproti neziskovému sektoru.

Nevýhody dobrovolnictví oproti neziskovému sektoru a institucím vidí dobrovolníci hlavně v těchto kategoriích:

- a) Nedostatek financí. Nemožnost založení vlastního transparentního účtu.
- b) Nedostatek času na činnost.
- c) Slabší důvěra ze strany společnosti.
- d) Strach z postihu kvůli neoficiálním postupům.
- e) Odkázanost na neformální postupy.

Výhody dobrovolnictví oproti neziskovému sektoru a institucím vidí dobrovolníci hlavně v těchto kategoriích:

- a) Svoboda činnosti. Nikdo je nekontroluje a mohou vykonávat činnost dle vlastního úsudku.
- b) Oproti neziskovému sektoru není třeba podstupovat byrokratické, formální postupy.
- c) Možnost navazování přátelských a rovných vztahů s lidmi bez domova.
- d) Tím, že činnost není zaměstnání, je to spíše zábava a radost než povinnost.

Další zjištěné *okolnosti* ve vztahu k neziskovým organizacím a institucím:

- a) Spolupráce s neziskovými organizacemi a institucemi, je pro dobrovolníky často výhodná. Neziskové organizace mohou dobrovolníkům pomoci shánět kontakty, poskytnout místo pro jejich činnost nebo jim dávat rady ohledně cílové skupiny.
- b) Někteří dobrovolníci upozorňují na neefektivní zacházení s časem a financemi neziskových organizací.

3. Jak vnímají iniciátoři dopady a přínos své činnosti na společnost, cílovou skupinu a sami sebe?

K této otázce patří i odpověď, která zahrnuje obecné přínosy dobrovolnictví. Zásadní dopady a přínosy by se daly shrnout do několika bodů (viz kategorie dopady dobrovolnictví na společnost, cílovou skupinu a dobrovolníky). Některé přínosy se mohou překrývat.

Dopady a přínosy pro *společnost* lze pojmenovat takto:

- a) Pozitivní příklad občanské pomoci.
- b) Zapojení dobrovolníků, kteří nevyhledávají přímý kontakt s cílovou skupinou.
- c) Pozitivní dopad na lokální komunitu.
- d) Kvalita a nadstandardnost činnosti, doplňující běžné sociální služby.
- e) Snižování bariér mezi lidmi bez domova, společností a formálními institucemi.

Dopady a přínosy pro *cílovou skupinu* lze pojmenovat takto:

- a) Navazování rovného vztahu mezi dobrovolníkem a osobou bez domova. Tento vztah může mít aktivizační a motivační potenciál.
- b) Zprostředkovávání kvalitních a nadstandardních činností, které jsou běžné pro majoritní společnost.
- c) Zapojování lidí bez domova do komunity lidí mimo bezdomoveckou komunitu. Navazování přátelských vztahů a přirozená socializace.

Dopady a přínosy pro *dobrovolníky*:

- a) Rozšiřování vlastních obzorů a zkušeností.
- b) Sounáležitost se skupinou podobně smýšlejících lidí.
- c) Seberealizace, sebeformace a osobnostní rozvoj.

Obecné přínosy dobrovolnictví lze pojmenovat takto:

- a) Deinstitutionalizace pomoci lidem bez domova.
- b) Destigmatizace a pozitivní zviditelňování cílové skupiny.
- c) Zlepšování společenského klimatu.
- d) Nezastupitelné doplnění mezer sociálních služeb v oblasti pomoci osobám bez přístřeší.

4. Jaké vidí iniciátoři rizika spojená s dobrovolnictvím?

Možná rizika dobrovolnictví existují ve vztahu k dobrovolníkům i lidem bez domova, a často spolu souvisí. Daly by se kategorizovat takto:

- a) Vzhledem k tomu, že dobrovolník není profesionál a nemusí si být vědom všech rizik a okolností spojených s prací a komunikací s cílovou skupinou, může neopatrným jednáním uškodit sobě nebo danému člověku.
- b) Absence hranic mezi dobrovolníkem a člověkem bez domova.
- c) Nemožnost kontroly některých dobrovolnických postupů, které mohou být rizikové.
- d) Náročnost cílové skupiny může být lákavá, ale může být také důvodem, proč mohou dobrovolníci v této sféře vydržet jen chvíli.
- e) Tím, že není dobrovolnictví nijak postupově ošetřeno, mohou lidé některých svých pozic zneužít.
- f) Je zde riziko pro samotné skupiny, že je někdo bude perzekuovat za neoficiální činnost.
- g) Možná nespolehlivost, nezodpovědnost a netrvalost skupin.

6. Diskuse

V této kapitole se zabývám reflexí výsledků a metodologie výzkumu. Popisuji zde také možný přínos zjištěných výsledků.

6. 1 Reflexe výsledků výzkumu

Z výsledků výzkumu je patrné, že dobrovolnické aktivity plní nezastupitelnou úlohu v oblasti pomoci lidem bez domova. Díky dobrovolnické povaze pomoci, která není předem nijak formulována a zůstává čistě na volbě iniciátorů, může činnost osobám bez přístřeší poskytovat kvalitní a nadstandartní zážitky. Na rozdíl od sociálních pracovníků, kteří se věnují lidem bez domova spíše kvantitativně a formálně, mohou dobrovolníci lidem bez domova nabízet kvalitní trávení času. Zároveň také přátelský a rovný vztah, který je jednou z nenaplněných potřeb lidí bez domova a může mít motivující a aktivizující potenciál. Dobrovolnické aktivity nabízejí lidem okamžiky běžného života, na které sociální služby nemají kapacitu a mohou být často příliš svázané na jejich realizaci.

Dobrovolnické skupiny mají pozitivní vliv na společnost, které svým konáním ulehčují od problémů alternativní cestou a pozitivním příkladem

ukazují, jak lze měnit negativní přístup majoritní společnosti k lidem bez domova. Dobrovolníci vytváří a zlepšují lokální komunity a zároveň mohou do pomoci nepřímo zapojovat občany, kteří chtějí pomoci, ale necítí se na to pomáhat přímo. Samotným dobrovolníkům přináší dobrovolnictví možnost zábavy, seberealizace smysluplného trávení volného času a širší pohled na život.

Dobrovolnictví je důležitou součástí společenské přeměny. Pomáhá snižovat bariéry mezi sociálně vyloučenými lidmi, společnostmi a formálními institucemi, jako jsou zdravotnická zařízení nebo úřady. Přenášením odpovědnosti za své sociální okolí na komunitu, pomocí principu subsidiarity, ulevují formálním institucím a sociálním službám. Pozitivním příkladem a občanským altruismem se zasazují o destigmatizaci cílové skupiny. Společenskou aktivitou a odpovědností zlepšují klima celkové společnosti.

Problémem dobrovolnických aktivit, je ztížená možnost získat finanční prostředky na svoji činnost, což je pro skupiny někdy omezující. Zároveň tím, že se jedná o neplacenou práci, mají dobrovolníci, až na výjimky, málo času na uskutečňování svých cílů.

Pro dobrovolnické skupiny je výhodné spolupracovat s nějakou nestátní neziskovou organizací, ty však musí počítat i s možnou nespolehlivostí, danou dobrovolnickým rázem spolupráce. Pro dobrovolníky je také složitější udržet si hranice ve vztahu k lidem bez domova a neznalost některých specifik cílové skupiny, může být problematické pro obě strany. V tomto však záleží na způsobu spolupráce. Riziko může být větší u projektů, které s lidmi bez domova navazují intenzivnější nebo dlouhodobější kontakt, který je zároveň pro cílovou skupinu tolik podpůrný a důležitý.

Dobrovolníci by si tedy měli být více vědomi těchto rizik, aby předešli možnému vyhoření nebo zklamání na obou stranách. K tomu by mohly sloužit nějaké podpůrné skupiny nebo iniciativy, které by mohly vzejít „odspodu“. Mohlo by se jednat o platformu, která by sdružovala dobrovolníky a pomáhala jim zvládat náročné situace a překážky, které jim činnost komplikují nebo by dobrovolníkům dávala prostor pro sdílení a sounáležitost. Do budoucna by mohlo dobrovolnickým skupinám pomoci vyjasnění jejich privilegií, aby nemuseli potřebnou činnost provádět polooficiálně nebo přímo neoficiálně.

6. 2 Přínos výsledků

Tato práce by mohla přinést obohacení stávajících znalostí o dobrovolnické platformě v oblasti pomoci osobám bez přístřeší. Svými výsledky by mohla být také užitečná pro samotné dobrovolníky, které může obohatit o to, jakým způsobem svoji činnost vykonávají i jiné skupiny. Důležitým přínosem by pak mohla být kategorie rizik, která by mohla pomoci dobrovolníkům vyvarovat se chybám a omylům, v rámci jejich vlastní činnosti. V neposlední řadě by práce měla dát prostor názorům a hlasům dobrovolníků a jejich skupin, které mohou být přínosné pro různé nestátní neziskové organizace, instituce i společnost. Práce by měla také sloužit k vyzdvihnutí přínosů a dopadů dobrovolnických skupin a k ocenění práce aktivních občanů a dobrovolníků.

6. 3 Metodická reflexe výzkumu

V rámci mé práce jsem se snažila o co nejvyšší možnou míru objektivitu. Rozhovory jsem vedla s dobrovolníky napříč různými spektry dobrovolnického zaměření. Výhodou také je, že dva z respondentů jsou sociální pracovníci, kteří vnášejí do práce názory z druhé strany, ačkoliv byli jako respondenti v pozici dobrovolníků. Otázky byly zkonstruovány tak, aby nebyly návodné a nechaly prostor pro plné vyjádření respondentovy myšlenky. Volnost polostrukturovaného rozhovoru byla přínosem v tom, že jsem mohla klást upřesňující otázky, abych si vyjasnila, jak přesně respondent odpoví, jak myslel. Jistý limit by mohl být v tom, že respondenti byli nesourodou skupinou, a často nebyli s problematikou pomoci osobám bez přístřeší teoreticky seznámeni. Jejich názory byly hodně ovlivněny tím, jak širokou znalost o problematice mají. Ačkoliv mi v práci šlo hlavně o popsání jejich postojů a pohledů na dobrovolnictví, toto mohl být faktor, který mohl určitým způsobem ovlivnit hlavně kategorii vztah k institucím. To však není v rozporu s tím, aby byly názory respondentů hodnotné, ačkoliv nejsou problematiky znalí. Jsou součástí neformální pomoci lidem bez domova a na jejich názory a postoje je třeba brát zřetel.

Mé největší obavy se z počátku pojily s mnohoznačností stanoveného cíle a výzkumných otázek. Vzhledem k tomu, že jsem chtěla fenomén prozkoumat v celé jeho šíři, musela jsem v průběhu výzkumné otázky upravovat, rozdělovat nebo lehce měnit jejich význam, jelikož jsem zjistila, že některé části nebyly pro potřeby výzkumu tolik potřebné a jiné naopak byly. Například jsem měla původně rozdělenou motivaci na vnější a vnitřní, což však žádné informace nepřineslo, jelikož jsme s respondenty často nedokázali určit, do jaké kategorie, která motivace patří. Naopak jsem úplně zapoměla ptát se, proč si respondenti vybrali zrovna tuto

cílovou skupinu. Naštěstí se odpověď dala spolehlivě vyčíst z výpovědí respondentů.

Problém jsem také měla s časem, jelikož jsem až v průběhu zjistila, jak časově náročné je přepisování rozhovorů a kódování. Jsem však ráda, že jsem tyto postupy podstoupila a zachovala tím tak určitou úroveň analýzy.

Vzhledem k povaze kvalitativního výzkumu je zde také limit určité subjektivnosti, které jsem se snažila vyhnout, nicméně je to faktor, který naprosto omezit nejde. Jedná se také o kvalitativní výzkum s nízkým počtem respondentů, kde se počítá s nízkou mírou reliability. Pro ucelenější představu by bylo vhodné zjistit pohledy lidí z neziskového sektoru a ujistit se o správnosti některých zjištění kvantitativní formou výzkumu.

Výzkum si neklade ambice naprosto přesně popsat problematiku dobrovolnictví, je však jakýmsi nástinem možných témat vhodných k dalšímu zkoumání.

7. Závěr

Na základě výzkumného zaměření mé bakalářské práce, jsem směřovala k vyřešení stanoveného výzkumného problému, který je popsán takto, jako *„důvody a okolnosti vzniku dobrovolnických aktivit v oblasti pomoci lidem bez přístřeší.“* Cílem mé práce bylo *„pojmenovat podstatu, příčiny a motivy vzniku dobrovolnických aktivit v oblasti pomoci lidem bez domova a jejich dopad na společnost a cílovou skupinu. Budu se snažit porozumět všem možným souvislostem zkoumaného jevu včetně rizik spojených s tímto typem aktivit.“*

Konstatuji, že se mi podařilo popsat fenomén dobrovolnických skupin, jeho dopady na společnost, cílovou skupinu a samotné dobrovolníky. Poukázala jsem na výhody, nevýhody a rizika této činnosti založené na občanské zodpovědnosti, altruismu a potřebě pomáhat potřebným. Tato práce poukazuje na možnosti řešení některých problémů, které v souvislosti s dobrovolnictvím respondenti vidí. Popsala jsem, jakou roli dobrovolnické skupiny zastávají v systému pomoci lidem bez domova.

Výzkum má pochopitelně své limity, které jsou popsány v předešlé kapitole, přesto se mi podařilo získat zásadní a důležité informace, které jsou doposud velmi obtížně dostupné.

Výzkum přinesl poznatky o vznikající platformě dobrovolnictví, v oblasti pomoci osobám bez domova. Zejména prostřednictvím výpovědí jednotlivých respondentů, kteří pojmenovali a zformulovali jejich potřeby, postoje a vnímání svého působení. Z výzkumu zároveň vyplynuly rizika, která vznikají při interakci s osobami bez domova.

Dle mého přesvědčení může být, po úpravě, tato práce použita jako vstupní materiál do diskutované problematiky a zároveň může být jednoduchým návodem pro nově vznikající dobrovolnické skupiny, které by měly zájem se ve své činnosti předem vzdělat.

Na moji práci by mohly navazovat dalších výzkumy, které by zkoumaly motivaci dobrovolníků a více se zaměřovaly na impulsy, které je k voluntérství vedou.

Výstupy z mé bakalářské práce, mě vedou k přesvědčení, že by měla vzniknout možnost lepšího propojení dobrovolnických služeb mezi sebou i mezi institucemi. To by pravděpodobně podpořilo efektivnější spolupráci i samotnou činnost. V konečném důsledku rovněž i zlepšení vztahů mezi jednotlivými aktéry pomáhající lidem bez domova.

Seznam použité literatury

1. BARTÁK, M. Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I. Bezdomovství v zrcadle veřejné politiky. PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.
2. GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výskumu. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2008. ISBN: 978-80-223-2391-8. HRADECKÁ, Vlastimila a Ilja HRADECKÝ. Bezdomovství - extrémní vyloučení. Praha: Naděje, 1996. ISBN 80-902292-0-4. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
3. MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
4. MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
5. PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.
6. RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.
7. SCHWARTZOVÁ, G.: Sociální práce s bezdomovci. In MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
8. STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.
9. ŠÁMALOVÁ, Kateřina a Igor TOMEŠ, ed. Řízení sociálních procesů v České republice. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4180-5.

10. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 377 s. ISBN 978-802-6206-446.
11. TOMEŠ, Igor. Obory sociální politiky. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.
12. TOMEŠ, I. 2001. Sociální politika, sociální služby a sociální práce. In: MATOUŠEK, O. et al. Základy sociální práce. Praha: Portál. ISBN 80-7178-473-7.

Elektronické zdroje

1. ARMÁDA SPÁSY, Příběh armády spásy. [online]. [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z: <https://armadaspasy.cz/o-nas/pribeh-armady-spasy/>
2. BISTRO STŘECHA. [online]. [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.bistrostrecha.cz/>
3. COFEESHARE. [online]. [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.coffeeshare.cz/>
4. ČSÚ. Život v prvorepublikové Praze. Století statistiky. Český statistický úřad. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/zivot-na-ulici-v-prvorepublikove-praze/>
5. DIAKONIE. O Diakonii. [online]. [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.diakonie.cz/o-diakonii/>
6. EVROPSKÁ UNIE, Generální ředitelství pro komunikaci, Evropa, žít ještě víc společně [online]. 2020-02-01. Brusel: © Evropská unie [cit. 2. 3. 2020]. Dostupné z: https://op.europa.eu/webpub/com/europe-better-together/cs/EUROPE_Living_together.html
7. FEANTSA. Ethos, European Typology on Homelessness and Housing Exclusion, Brusel [online] 1. 4. 2005 [cit. 5. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion>

8. FOOD NOT BOMBS. Co je to food not bombs. [online]. [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://food-not-bombs.cz/co-to-je-food-not-bombs>

9. GARKISH DAVID. Naše zdravotnictví. Medici na ulici pomáhají lidem bez domova, obvazují rány a tiší smutek. [online]. 08.12.2019 [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.nasezdravotnictvi.cz/aktualita/medici-na-ulici-pomahaji-lidem-bez-domova-obvazuji-rany-tisi-smutek>

10. HORÁK P. Řešení bezdomovectví. Studijní materiály předmětu FSS:SPP209 Sociální deviace [online]. Brno: MUNI, 16. 5. 2009 [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/fss/jaro2009/SPP209/um/>

11. JAKO DOMA. Komunitní centrum. [online]. [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z: <http://jakodoma.org/komunitni-centrum/>

12. JURISTI. O nás. Stanovy. [online]. [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.juristi.cz/o-nas/stanovy/>

13. KAŠPAROVÁ Jana. Daruj kabát bezdomovcům vyzývají lidé. Praha: Pražský deník, 12. 1. 2017 [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/daruj-kabat-bezdomovcum-vyzyvaji-lide-20170112.html

14. MINISTERSTVO VNITRA. Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce zaměřené na průběh a výsledek [online]. 2010. Praha: © MV-Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, [cit. 2. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/standardy-psychosocialni-krizove-pomoci-a-spoluprace.aspx>

15. MÍSTNÍ MÍSTNÍM. O nás. [online]. [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z: <https://mistnimistnim.cz/o-nas/>

16. MPJ-OBD. Úvod. [online]. 2016 Můj pes a já - oba bez domova, z. s., 2016
17. [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z: <https://mpj-obd.webnode.cz/>

18. MPSV. Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020 [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, leden 2014 [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf/bdaa475d-fd85-25d7-868e-c277575081e1
19. MPSV. Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. [online]. Vydání první. Praha: vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014 [cit. 5. 3. 2020]. Dostupné z:
<https://www.feantsa.org/download/bezdomovectvi1844507472387448511.pdf>
20. MPSV. O MPSV [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 29. 10. 2019 [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/web/cz/o-mpsv>
21. NADĚJE, Ústředí Naděje. [online]. [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z:
https://www.nadeje.cz/ustredi_nadeje
22. NEČADOVÁ, Věra. Sociální politika. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2010. [online]. 1. vydání. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2015 [cit. 1. 4. 2020]. Dostupné z:
<https://docplayer.cz/668932-Vysoka-skola-polytechnicka-jihlava-katedra-ekonomickych-studii-socialni-politika.html>
23. NEJDŘÍV STŘECHA. Projekt. [online]. [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z:
<http://www.nejdrivstrecha.cz/#oprojektu>
24. NOVÝ PROSTOR, Co nabízíme. [online]. [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z:
<http://novyprostor.cz/co-nabizime>
25. PIKNIKY A PEČENÍ. [online]. [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z:
https://www.facebook.com/pg/piknikyapeceni/about/?ref=page_internal
26. PRAGULIC. About us. [online]. [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z:
<https://pragulic.cz/about-us/>

27. PROGRAM MÁŘÍ. Komunitní centrum Žitná, Aktivity komunitního centra. [online]. [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z: <https://programmari.cz/komunitni-centrum-zitna/aktivity-komunitniho-centra/>
28. PRUDKÝ Libor. Na okraj koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020 [online]. Praha: Deník referendum [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/16318-na-okraj-koncepce-prevence-a-reseni-problematiky-bezdomovectvi-v-cr-do-roku-2020>
29. SALÉ. O Salé. [online]. [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://sale.451.cz/o-sale/>
30. ŠTROMPF Petr. Projekt autobus bude nadále pomáhat bezdomovcům. [online]. Praha: Pražský deník, 27. 11. 2014 [15. 4. 2020]. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/projekt-autobus-bude-nadale-pomahat-bezdomovcum-20141127.html
31. VEŘEJNÁ ŠATNÍ SKŘÍŇ. [online]. [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: https://www.facebook.com/verejnasatniskrin/?__tn__=K-R&eid=ARBPqygZmmK41Fr7AwAlCmu38NSxcqTSdfIaX5y84viiia3e9ON2nX_myvcLZj6vHvZrIRWAvrp_K3aq1&fref=mentions
32. VÚPSV, v. v. i. Sčítání osob bez domova v české republice 2019. [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., vyšlo v roce 2019 [cit. 2. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz>

Přílohy

Příloha č. 1

Otázky výzkumného šetření.

1. Můžete nějak krátce představit kdo jste a jaká je vaše funkce v projektu?
2. Kdy vzniknul váš projekt/iniciativa? R
3. Proč jste se rozhodli založit/ zprovoznit, připojit se k XY?
4. Váš projekt dělá XY – aktivita, jakým způsobem jste došli k této formě aktivity?
5. Jaké spatřujete výhody/nevýhody Vámi zvolené činnosti?
6. Co Vás osobně vede k nezištné formě pomoci (proč jste se rozhodla stát dobrovolníkem)?
7. Jak byste hodnotil/la význam a přínos a dopad vaší činnosti:
  - Pro participanty
  - Pro společnost
  - Pro vás osobně
8. Proč jste nevstoupili do nějaké existující neziskové organizace?
  1. Jaké jsou dle vás klady/zápory dobrovolnické organizace?
9. Jaké případně vidíte rizika pro cílovou skupinu (lidí bez domova) v neformálním způsobu pomoci, tzn. bez institucionálního zázemí organizace?
10. Máte po Vašem aktivním zapojení do pomoci lidem v obtížné životní situaci, své výhrady nebo podněty ke zlepšení systému sociálních služeb v ČR (v rámci konkrétní cílové skupiny)?
11. Cítíte podporu vaší činnosti ze strany společnosti?
12. Je něco, co vám Vaši dobrovolnickou činnost ztěžuje?
13. Jak vidíte svůj projekt/svoji činnost třeba za pět nebo deset let?
Jaká je vize?
14. Chtěli byste ještě doplnit něco, na co jsem se nezeptala?

Příloha č. 2

INFORMOVANÝ SOUHLAS S ÚČASTÍ VE VÝZKUMNÉM ŠETŘENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Prohlášení řešitelky šetření:

Realizované šetření se zabývá důvody a okolnostmi vzniku dobrovolnických aktivit v oblasti pomoci lidem bez přístřeší. Sběr dat je prováděn skrze polostrukturovaný rozhovor.

Šetření se řídí následujícími zásadami:

- Respektujeme anonymitu a soukromí subjektů výzkumu. Pokud informant/ka nebude souhlasit se zveřejněním informací a nepřeje si být citován/, získané informace budou považovány za důvěrné a nebudou zveřejněny.
- S osobními údaji nebudeme nakládat dle zákon 101/200 Sb. O ochraně osobních údajů.
- Poskytnutá data budou v případě, že bude mít informantka zájem, zaslány ve finální podobě, která bude použita v práci ke kontrole informantovi.

Prohlášení informanta/ky:

Souhlasím se svou účastí ve výzkumném šetření zaměřeném na zjišťování důvodů a okolností vzniku dobrovolnických aktivit v oblasti pomoci lidem bez přístřeší.

Jsem informován o cílech šetření, stejně jako o metodách a postupech, které jsou k šetření využívány. Souhlasím s využitím poskytnutých informací pro výzkum i pro následné publikování.